

Melissa Koponen

HEVOSAIHEISEN NUORTENKIRJAN KUVITTAMINEN JA KANSISUUNNITTELU

Opinnäytetyö

Muotoilija (AMK)

Graafinen muotoilu

2022

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tutkintonimike	Muotoilija
Tekijä/Tekijät	Melissa Koponen
Työn nimi	Hevosaiheisen nuortenkirjan kuvittaminen ja kansisuunnittelu
Toimeksiantaja	
Vuosi	maaliskuu 2022
Sivut	65 sivua, liitteitä 15 sivua
Työn ohjaaja(t)	Lehtori Tarja Brola

TIIVISTELMÄ

Tässä opinnäytetyössä käsitellään hevosista ja hevosharrastuksesta kertovan nuortenkirjan kuvittamista ja kansisuunnittelua. Iältään 12–15-vuotiaille suunnatun teoksen kuvittamisen tavoitteena oli luoda sen kohde- ja ikäryhmää puhutteleva graafisen suunnittelun tuotos.

Opinnäytetyössä selvitetään sitä, miten nuorille kuvitetaan kirjojen kontekstissa. Se myös tutkii, millainen visuaalisuus määrittää hevosia käsittelevää kaunokirjallisuutta. Opinnäytetyön kokonaisuuden tueksi myös ikäryhmää, hevosharrastusta ja kuvittamista sekä kansisuunnittelua on kartoitettu yleistasoisen taustatutkimuksen muodossa.

Tutkivan osan analyysissä on hevoskirjojen lisäksi mukana useiden muiden eri nuortenkirjallisuuden genrejen edustamia teoksia, joiden visuaalista sisältöä, toteutustapaa ja ilmettä tutkitaan kvalitatiivisten tutkimusmetodien avulla. Kirjakuvituksien ja kansien yksityiskohtia havainnoidaan, ja niitä vertaillaan keskenään tutkimusongelman, eli hevosista kiinnostuneille nuorille kuvittamisen, perusteiden selvittämiseksi.

Opinnäytetyön produktiivisessa osassa käydään läpi näiden päätelmien pohjalta luotujen ja tarinan tekstiä heijastelevien kuvitusten ja kansisuunnittelun työvaiheita. Produktiossa roolia kantaa myös kuvitettavan tarinan sijoittumisajankohtaa, 2000-luvun vaihteen Suomea, toistava hahmosuunnittelu, ja kuvitusten kuvaamaa aikaa, maailmaa ja hahmojen elämäntapaa huokuva esteetiikka.

Produktio on kokonaisuudessaan henkilökohtainen työ alkaen tarinan suunnittelusta ja kirjoittamisesta sen tässä opinnäytetyössä kuvailtavaan visuaalisen, graafisen suunnittelun ulkoasun, toteuttamiseen. Kirjaa on tarkoitus tarjota kustantamoihin työn valmistuttua.

Asiasanat: hahmosuunnittelu, hevoskirjat, kansisuunnittelu, kuvittaminen, nuortenkirjallisuus

Degree title	Bachelor of Culture and Arts
Author (authors)	Melissa Koponen
Thesis title	Illustration and cover design for a horse-themed young adult book
Commissioned by	
Time	March 2022
Pages	65 pages, 15 pages of appendices
Supervisor	Senior Lecturer Tarja Brola

ABSTRACT

In this thesis, a young adult book themed around horse fiction is illustrated and its cover designed. The novel was written for 12–15-year-old adolescents interested in equestrianism. The objective of this thesis was to describe the process of creating a graphic design product, more specifically an illustrated young adult book.

The research part of the thesis examines how illustrations are created for young people in the context of books. The visual language of books concerning equestrianism, also known as horse fiction, is analysed as a genre. The analysis was made by using qualitative methods and its results utilised in the production. Some background research of the youth as a target audience, young adult fiction as a type of literature and equestrianism is also done.

In the research part, several young adult books were examined to get an idea of the visual language of illustrations designed for the youth. Horse fiction books are analysed separately. The productive part describes the process of creating the visual appearance of the book. Character design and stylistic considerations mirroring the story's timeline, the early 2000's Finland, are also included in this part.

This production is an entirely personal project. The purpose is to offer the finished book for publishing companies.

Keywords: book cover design, character design, horse fiction, illustration, young adult fiction

SISÄLLYS

KÄSITELUETTELO

1	JOHDANTO	7
2	TUTKIMUSASETELMA JA -MENETELMÄT	7
2.1	Käsitekartta ja viitekehys	7
2.2	Tutkimuskysymykset ja -menetelmät	9
3	TAUSTATUTKIMUS	10
3.1	Kirjojen kuvittaminen ja kansisuunnittelu	11
3.2	Nuortenkirjallisuuden määritelmä.....	14
3.3	Kohderyhmänä 12–15-vuotiaat.....	16
3.4	Hevosharrastus – ratsastusta, raveja ja kirjallisuutta	18
4	NUORILLE KUVITTAMINEN	21
4.1	Arjen kuvausta ja kasvukipuja	22
4.2	Fantasiaa, scifiä ja seikkailuja	26
4.3	Hevoskirjat.....	31
4.4	Yhdistävät tekijät.....	37
5	KIRJAN KUVITTAMINEN	40
5.1	Kuvituksien muotokieli, tyyli ja tekniikka	41
5.2	Ympäröivä maailma ja tarinan miljöö	42
5.3	Hahmosuunnittelu.....	44
5.4	Valmiit kuvitukset	49
6	KANSISUUNNITTELU.....	52
6.1	Värit, tyyli ja yhtenäisyys sisäkuvitukseen	53
6.2	Luonnosideat ja kansikuvituksen toteutus	54
6.3	Taitto ja typografia	56
6.4	Valmiit kannet	58
7	TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUDEN ARVIOINTI	60
8	JOHTOPÄÄTÖKSET JA YHTEENVETO.....	61

9	POHDINTA.....	63
	LÄHTEET.....	66

KUVALUETTELO

LIITTEET

Liite 1. Miljö- ja hahmoluonnokset

Liite 2. Kuvituksien välivaiheita

Liite 3. Valmiit kuvitukset

Liite 4. Kansikuvituksen välivaiheita

Liite 5. Valmis kirjan kansi

KESKEISET KÄSITTEET

Hahmosuunnittelu (engl. 'character design')

Taiteellisen suunnittelun muoto, jossa luodaan mieleenpainuva, erottuva hahmo käytettäväksi esimerkiksi kirjakuviuksessa, peleissä tai elokuvissa. Hahmosuunnittelu on kokonaisuus, joka koostuu paitsi hahmon visuaalisista piirteistä, myös sen luonteesta ja tarkoituksesta. (Kar 2019.)

Hevoskirjat (engl. 'horse fiction')

Hevosista ja hevosharrastuksesta kertovaa kaunokirjallisuutta. Lomittuu usein yhteen nuortenkirjallisuuden kanssa. (Riikonen 2020.)

Kirjakuviutus (engl. 'book illustration')

Kuvittamista kirjojen kontekstissa, eli niiden tarpeisiin. Voi tarkoittaa niin kansien kuin sisäsivujen kuvittamista. (Graafinen 2015.)

Kirjankannet eli kansitaide, kirjan kansien suunnittelu (engl. 'book cover design')

Kirjasuunnitteluun kuuluva oma taiteenlajinsa, jossa suunnitellaan ja toteutetaan teokselle kannet. Kansisuunnittelu, kansitaide, on yhtäaikaisesti sekä kuvataidetta, kirjallisuutta että muotoilua. (Laukka 2003.)

Kuvittaminen (engl. 'illustration')

Visuaalista sisältöä, joka kuvan muodossa selittää ja havainnollistaa tekstiä, esimerkiksi ohjeita, mainosta tai tarinaa. Kuvituksen tarkoitus on lisätä vastaanottajan mielenkiintoa, auttaa tekstin tulkitsemisessä ja luoda lukijalle haluttua tunnelmaa ja miellelyhtymiä. (Graafinen 2015.)

Nuortenkirjallisuus (engl. 'young adult fiction, juvenile fiction')

Käsite, joka tarkoittaa iältään nuorille suunnattua tai heidän suosionsa päätyntä kirjallisuutta. Nuortenkirjallisuuteen sisältyy lukuisia eri genrejä seikkailuista ja harrastuksista kertovista kirjoista fantasiaan ja tieteisfiktioon. (Karasma & Suvilehto 2014.)

1 JOHDANTO

Tässä produktiivisessa opinnäytetyössä toteutetaan kansisuunnittelu ja sisäkuvituksia hevosaiheiselle nuortenkirjalle, jonka tarina sijoittuu 2000-luvun vaihteen Suomeen. Teos on suunnattu noin 12–15-vuotiaille hevosista kiinnostuneille nuorille. Tarina on itse kirjoittamani ja suunnittelemani. Opinnäytetyön tutkimuksellisenä tarkoituksena onkin selvittää, miten kuvitetaan hevosaiheinen nuortenkirja kyseiselle ikäryhmälle suunnattuna.

Teoksen visuaalisen suunnittelun ja toteuttamisen tueksi opinnäytetyössä tehdään taustaselvitystä kuvittamisesta, kansisuunnittelusta, nuorista kohderyhmänä ja heille suunnatusta kirjallisuudesta sekä hevosharrastuksesta. Tämän jälkeen työssä analysoidaan paitsi hevoskirjojen genren graafista suunnittelua, myös useista muista eri genreistä ja eri julkaisuajankohdilta peräisin olevia nuortenkirjoja kuvituksineen ja kansisuunnitteluineen. Saatuja päätelmiä hyödynnetään opinnäytetyön produktiivisessa osiossa, jossa esittelen kuvitustyöni suunnittelu- ja toteutusvaiheita eli käyn läpi sen prosessia. Produktio hakee innoitusta visuaaliseen toteutukseensa tarinan sijoittumisen ajankohdasta, 2000-luvun vaihteen tyyleistä ja trendeistä, jotta kirjan sisältö ja luonne heijastuisivat mahdollisimman hyvin myös lukijakunnalle.

2 TUTKIMUSASETELMA JA -MENETELMÄT

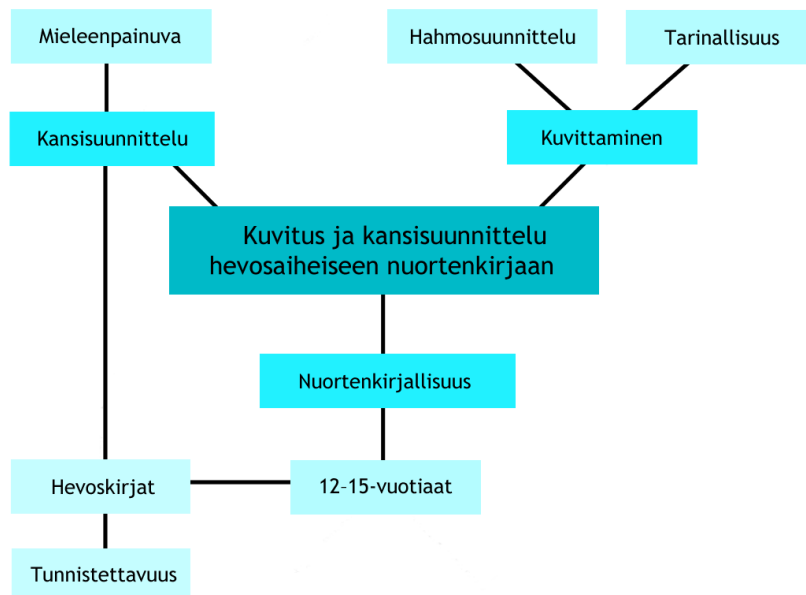
Tässä luvussa esitellään opinnäytetyön tutkimuksellisen osion toteuttamiseen käytetyt metodit sekä työn tutkimusongelma tutkimuskysymyksineen. Opinnäytetyön tavoitteena on löytää vastauksia näihin kysymyksiin. Työn tutkivan osion toteuttamisen avuksi, eli tutkimuksen rajaamiseksi, on laadittu myös aiheita jäsentelevät käsitekartta ja viitekehys.

2.1 Käsitekartta ja viitekehys

Jotta tutkielman kokonaisuus pysyisi selkeänä ja tutkittavien asioiden väliset yhteydet toisiinsa erottuisivat, on kannattavaa jo suunnittelun alkuvaiheessa luoda tutkimukselle viitekehys. Kaavion avulla on mahdollista kiteyttää opinnäytetyössä oleellisin esiin. Toinen tutkielmaa ja sen kirjoittamista tukeva kaa-

viomalli on opinnäytetyön avainsanoista rakennettu käsitekartta. Se on viitekehystä hieman laajempi ja monimutkaisempi, mutta avaa enemmän eri käsitteiden lomittumista toisiin. (Anttila 2000.)

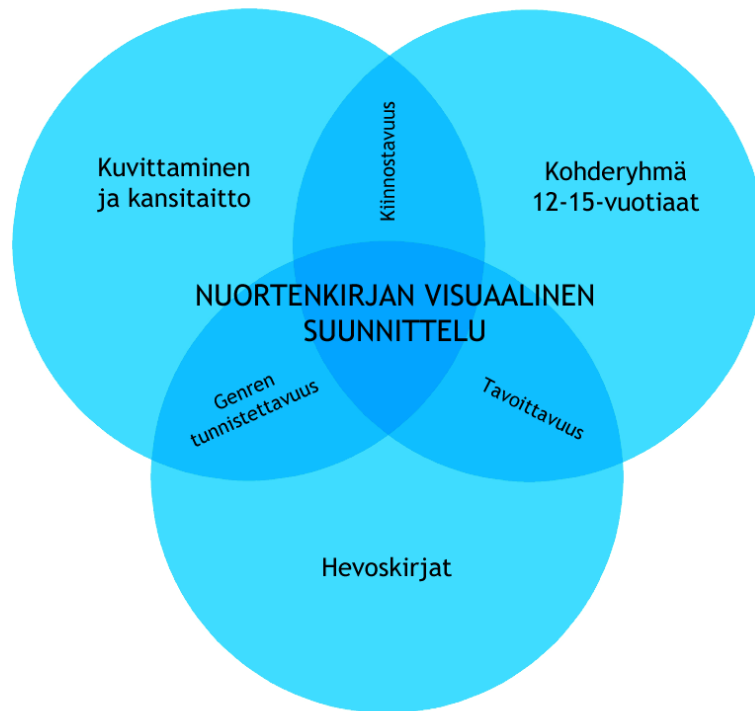
Käsitekarttani, ja siten koko opinnäytetyöni, koostuu kolmesta pääkäsitteestä: kuvittamisesta, kansisuunnittelusta ja nuortenkirjallisuudesta (kuva 1). Näiden kolmen teeman alle olen ketjuttanut muut tutkielman käsitteet ilmaisemaan asiayhteyksiä ja -konteksteja, joiden valossa niitä käsittelen. Olennaisimmat edellä mainittuja kolmea pääosiota tukevat aiheet ovat teoksen kohderyhmä eli 12–15-vuotiaat nuoret, hahmosuunnittelu ja hevostekijäkirjallisuuden genrenä.

Kuva 1. Opinnäytetyön käsitekartta (Koponen 2022)

Myös viitekehystäni on niin ikään kolmiosainen. Sen tarkoituksena on auttaa hahmottamaan opinnäytetyön kokonaisuuden suunnittelun, eli tässä tapauksessa kansi- ja sisäkuvituksen suunnittelun, kolmea eri toisiinsa liittyvää olennaisinta tasoa. (Kuva 2, s. 9.) Nämä kolme tasoa – kuvittaminen ja kansitaitto, hevostekijäkirjat sekä teoksen kohderyhmä – muodostavat tuotteen ääriä.

Kuva 2. Opinnäytetyön viitekehys (Koponen 2022)

Viitekehys näyttää, kuinka tasot lomittuvat yhteen eivätkä ne ole olemassa toisistaan erillisinä ilmiöinä. Toisin sanoen suunnittelussa ovat aina läsnä seuraavat kysymykset ja syy-seuraussuhteet: mitä luodaan, kenelle luodaan, millä ajatuksella eli mihin tarkoitukseen se luodaan sekä mitä tulee ottaa huomioon, jotta tavoitteet täyttyvät.

2.2 Tutkimuskysymykset ja -menetelmät

Opinnäytetyöni ja sen produktion päämääränä on laatia tuote. Sen konkreettinen tavoite on suunnitella ja kuvittaa kirjan kohderyhmää eli hevosista kiinnostuneita noin 12–15-vuotiaita nuoria puhutteleva kaunokirjallinen teos, jonka jokaisen luvun alussa on tarinaa täydentävä sivun kokoinen kuvitus. Jotta onnistun tavoitteessani, laadin opinnäytetyön produktiivista osaa edeltävää tutkivaa osaa varten kolme tutkimuskysymystä.

Pääasiallisessa tutkimuskysymyksessäni etsin ymmärrystä siihen: *Miten kuvitetaan hevosaiheinen nuortenkirja 12–15-vuotiaille?* Pääkysymystä tukee kaksi alakysymystä. Ne pyrkivät tähdentämään opinnäytetyön tutkimuksen rakennetta. Ensimmäinen alakysymys etsiikin vastausta jokaisen graafikon ja kuvittajan päällimmäiseen dilemmaan, kun edessä olevana produktiona on

nuortenkirja: *Millaisia ovat nuortenkirjojen kuvitukset ja kansisuunnittelu?* Sen avulla etsitään siis yleistason tietoa siitä, miten nuorille kuvitetaan kirjallisuuden kontekstissa. Toinen alakysymys puolestaan pyrkii luonnehtimaan tämän opinnäytetyön spesifiä kohdetta: *Mistä hevoskirjojen genren visuaalisuus rakentuu?* Tällä kysymyksellä tarkennetaan, miltä juuri kyseisen genren graafinen suunnittelu näyttää. Kaikkiin kolmeen kysymykseen vastaamalla pyrin saamaan selkeän kuvan siitä, miten kuvittaa produktioni onnistuneesti.

Löytääkseni vastauksia tutkimuskysymyksiini, hyödynnän kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta. Metodeinani aineiston tutkimisessa käytän kahta eri menetelmää: vertailevaa tutkimusta ja semioottista kuva-analyysia. Koska kvalitatiivinen tutkimus on nimenomaan aineistovetoista, näin tapahtuu myös oman opinnäytteeni analyysissa (Juhila s.a.). Siinä missä vertaileva tutkimus on nimensä mukaisesti aineistojen vertailua toinen toisiinsa (Routio 2007), semioottinen kuva-analyysi keskittyy tutkimaan aineiston sisältämiä merkkejä: toisin sanoen kuvaa ja tekstiä, sisältöä ja muotoa (Bauters s.a.). Vertailussa eli komparatiivisessa metodissa olennaista on tarkastella ja täsmentää aineistoa, jotka eroavat keskenään toinen toisistaan, mutta joissa on silti merkittävästi samaa eli jokin olennainen yhdistävä tekijä (Routio 2007). Semioottisessa kuva-analyysissa puolestaan perehdytään syvällisemmin siihen, mitä näemme, ja siitä esitetään tulkinta. Metodien avulla aion selvittää, millaiset visuaaliset perusluonteet voidaan erottaa niin nuortenkirjojen kuvittamisesta yleensä kuin hevoskirjojen genressä, ja yhdistää saadut päätelmät toimivasti toisiinsa omassa kuvitustyössäni.

3 TAUSTATUTKIMUS

Jotta projektin kuvittaminen onnistuisi ihanteellisella tavalla, on ensimmäisenä luotava huolellinen silmäys käsiteltävään aiheeseen ja tutustuttava siihen. Tässä luvussa käydään läpi niin kuvittamisen ja kansisuunnittelun perusteita, nuortenkirjallisuuden määritelmää kuin produktion kohderyhmää eli 12–15-vuotiaita nuoria sekä sitä, mitä hevosharrastus on.

3.1 Kirjojen kuvittaminen ja kansisuunnittelu

Kuvat perustuvat näkemiseen, mutta näkeminen ilman nähdyn tulkintaa on merkityksetöntä. Siten kuvien ja kuvittamisen keskiössä ovat aina paitsi mielleyhtymät, myös yleisesti yhteiskunnassa merkitykseltään sovitut, viestiä kantavat symbolit. Tämän ansiosta meidän on kuvaa katsoessamme mahdollista ymmärtää, mitä se esittää ja tulkita kuvan tekijän sanattomia viestejä tai sisältää tietoa. (Hatva 1993, 9.) Kuten Zeegen ja Roberts (2014) toteavatkin osuvasti teoksessaan *Fifty Years of Illustration*, on kuvittaminen ihmisyyden taidetta: se on heijaste elämästämme. Kuvituksella on merkityksensä henkilökohtaisessa historiassamme ja siinä, miten koemme maailmaa. Kuvitus kommunikoi, opettaa, viihdyttää, tiedottaa, inspiroi ja vakuuttaa. Huomattavaa on myös, miten visuaalisen ilmaisun merkitys ihmisyydelle on vain kasvanut ajan saatossa, vaikka sen juuret löytyvät jo lajimme alkua ajoilta. Kuvituksen voima perustuu sen kykyyn kertoa: sillä on katsojalle aina jotakin sanottavaa. (mts. 7.) Visuaalisesti nähtävä tieto on usein nopeimmin ja helpoimmin ihmisen sisältettävissä (Hatva 1993, 7). Esimerkiksi havainnointiin tarkoitettun kuvan historia juontaa juurensa jo 1500-luvulle, jonka kanssa käsi kädessä kehittyneen tietokirjallisuuden voidaan katsoa olevan iältään vanhempaa perua kuin klassinen satu- ja kaunokirjallisuus (Laukka 2003, 3). Siksi ei ole turhan rohkeaa väittää, että suurin osa meistä olisi näiden erilaisten arkielämän kuvitusten kautta saanut ensikosketuksensa taiteen maailmaan (Heller & Chwast 2008, 6–7). Lasten kuvakirjojen, ensyklopediateosten, musiikkialbumien kansien, sarjakuvien, mainosten ja monen muun tuotteen kautta on muodostunut ensimmäinen siteemme kuvien maailmaan. Niiden myötä tunnistamme oman sukupolvemme visuaalisen tyylin ja luonteen, sillä kuvitus on tiukasti nivoutunut yhteen myös populaarikulttuurin kanssa. (Zeegen & Roberts 2014, 7.)

Kuvittamista on kuitenkin pitkään pidetty taiteen rinnalla sitä vähäisempänä, sillä kuvitusten taustalla ei yleensä ole ollut tekijää työssään inspiroiva muusa, vaan työn tilaava asiakas ja hänen takanaan useasti mainonnallinen, vapaata luovuutta vähemmän ylevänä pidetty tarkoitus. Kuvituksen ja taiteen ero ei kuitenkaan ole yksiselitteinen. Useat ovat kautta aikain puoltaneet kuvittajan oman luovan työn merkitystä, ulkopuolisista määräävistä tahoista huolimatta, sillä varsinkin 1900-luvun alussa moni kuvittaja nautti huomattavaa jul-

kista arvostusta johtuen positiivisesta vaikutuksestaan mediaan ja yhteiskunnan sisäiseen kommunikaatioon. (Heller & Chwast 2008, 7–8.) Kuvittamisen väheksyntää on toisin sanoen perusteltu vertailemalla sitä kuvataiteen uniikkiutta ja subjektiivista ilmaisuvoimaa huokuvaan luonteeseen, siinä missä kuvitustaide eli soveltava taide, käyttötaide, on sidottu kuvittamaansa kohteeseen. Tällöin kuvittajan oma persoonallinen ilmaisu työnsä tuotokseen on kahlehdittu tietynlaisten raamien sisään. (Ylimartimo 2012, 37.)

Kirjojen kontekstissa kuvittamisella on erityinen merkityksensä. Kuvitus on kirjalle kiistaton lisäarvo – jo 1800-luvun lopulla huomattiin, että kuvittaminen lisäsi teosten myyntimenekkiä. (Laukka 2003, 8.) Kuva ei ainoastaan visualisoi kerrottua vaan välittää tunteita – näyttää toteen jotakin tarinan sielusta. Tämän vuoksi kuvituksen ei tarinoiden yhteydessä tarvitse olla valokuvantarkkaa ja todellisuutemme mukaista, vaan se voi uhmata sitä: oletetun ja totutun ulkopuolelle astuminen ruokkii mielikuvitustamme. (Ylimartimo 2012, 21–23.) Onkin paljon pohdittu kirjailijan ja hänen tarinansa kuvittajan välistä suhdetta. Osa kuvittajista painottaa, ettei kirjan visualisoijan tulisi olla kirjoittajan palvelijan tai työkalun roolissa, vaan ennen kaikkea hänen työtoverinsa. Esimerkiksi fantasiakuvittaja Kinuko Y. Craft kuvailee prosessia siten, että kirjailijan luoma teksti on kuin oma pieni maailmansa, johon hän kutsuu kuvittajan seikkailemaan. Kuvittajan tehtävänä on näyttää, miten hänen omat unelmansa ja mielikuvituksensa kulkevat tuon seikkailun läpi. Hänen mukaansa kyse ei ole ”vain kirjailijan ajatuksien kuvittamisesta”. Kuvittaja voi siten olla tekstin suhteen lukijan ja kirjailijan niin sanottu myötä- eli kanssakuvittelija, jonka tavoite on antaa tekstille lisäarvoa, tai sitten hän voi olla tyyliltään ronskimpi yli- tai ohirikas-taja, jonka kädenjälki näyttää toteen myös tekstin ulkopuolella elävää elämää. Jälkimmäisessä vaihtoehdossa on riskinä rikkoa tekstin ja kuvan välinen ainutlaatuinen side, mutta parhaimmillaan rohkeat visuaaliset valinnat voivat tuottaa lukijoille vaikuttavia elämyksiä. (Ylimartimo 2012, 29–32.)

Kirjakuvituksille on ominaista myös niiden nautittavuus lukijalle kuin lukijalle riippumatta siitä, edustaako hän kirjan kohderyhmää vai ei. Yhä nykyään suuri osa runsaasti kuvitetuista kirjoista mielletään lapsille tarkoitetuiksi ja niin sanottu aikuisten kuvakirjan käsite on edelleen varsin vieras. Silti moni varsinkin fantasia- ja satukirjojen kuvitus omaa kyvyn lumota iästä riippumatta. Kuvituk-

set antavat eri ihmisille eri asioita: esimerkiksi lapset pitävät usein kuvassa tapahtuvan toiminnan tutkimisesta, aikuiset taas saavat niistä silmäniloa ja voivat löytää viittauksia tarinan ulkopuolisiin asioihin. (Ylimartimo 2012, 29–32.) Kirjoilla on kuitenkin myös omat genrelitännäiset estetiikkansa: esimerkiksi tietokirjoissa ja oppikirjoissa vaaditaan pelkistettyä, selkeää ja puhuttelevaa kuvakieltä, jonka tulisi olla viehättävää katsella. Runokirjoissa taas kuvituksellinen vapaus on laajimmillaan. (Laukka 2003, 3.) Fantasia- ja satukirjoille on ominaista edellä mainitun kaltainen seikkailullisuus. Kaunokirjallisuuden esteettinen luonne taas on lähtöisin romantiikan aikakaudesta, joten siitä löytyy usein tiettyä sentimentaalisuutta ja dramaattisuutta. Kuvituksien historiallisella paikkansapitävyydellä on ollut merkityksensä historiallisiin aikoihin sijoittuvissa tarinoissa, mutta varsinkin menneisyydessä sitä on esitetty myös virheellisesti – kuvituksen uskottavuutta se ei kuitenkaan vienyt niiden vaikuttavuuden ansiosta. (Laukka 2003, 4–5.)

Kansisuunnittelu on vielä kirjan muusta kuvituksesta erillinen taiteenlajinsa. Kirjalle suunniteltava kansikuva on yhtäaikaisesti kuvataidetta, kirjallisuutta ja muotoilua. Kirjoja onkin jo yksin kansien vaatiman visuaalisen suunnittelutyön vuoksi syytä pitää taide-esineinä. Kirjataiteen kansainvälinen kulta-aika alkoi 1800-luvun Englannista, jossa otettiin runsaasti vaikutteita japanilaisesta puupiirrostaiteesta. Suomessa taiteellisia vaikutteita saatiin alkuajoina myös Saksasta ja Venäjältä – nelivärinen kuvakirja on painettu meillä jo vuonna 1882 juuri saksalaisten oppien pohjalta. (Laukka 2003, 4–6).

Kaiken lisäksi tekninen kehitys ja trendit ovat hyvin olennainen osa kuvituksien maailmaa niiden käyttötarkoitukseen perustuvasta kategorioinnista huolimatta. Viktoriaanisen ajan taidokkaita, samanaikaisesti realistisia ja sarjakuvamaisia tyytlejä seurasi 1920–1930-lukujen avantgarde, sodan aikaisina ja jälkeisinä vuosikymmeninä mukaan tulivat poliittisen kampanjoinnin ja kulutusyhteiskunnan mainonnalliset piirteet. Onkin luonnehdittavissa, että kuvituksen viimeisen sadan vuoden historian aikana lähes joka vuosikymmenellä on nähtävissä oma kuvitustrendillinen ilmiönsä, joka on sidoksissa oman aikansa tapahtumiin, ilmiöihin ja yhteiskunnan kehitykseen – ”reflecting the moment”. Esimerkiksi 1960-luvulle oli ominaista liki utopistinen idealismi. Se näkyi ajan värikäessä ja ilmaisuvoimaisessa kuvituksessa, joka 1970-luvun puolella muuttui samanaikaisessa syklissä elämän realiteettien romahtaessa muun muassa

massatyöttömyyden ja poliittisen epävakauden myötä. Vastaavasti 1990-luvulla kehittyvä digitaalisuus alkoi vaikuttaa vuosi vuodelta suuremmassa määrin kuvituksien tekniseen ja visuaaliseen puoleen. (Zeegen & Roberts 2014, 7–15.) Tämä jos mikä todistaa kuvituksen olevan syvästi osa arkeamme ja elämäämme juuri sellaisena kuin se nähdään elettyinä aikana.

3.2 Nuortenkirjallisuuden määritelmä

Laajana ja värikkäänä kirjallisuuden osa-alueena tarkkojen rajojen veto lasten- ja nuortenkirjallisuuden sisällä on haastavaa, kuten myös nuorille suunnatun kirjallisuuden suora erottaminen aikuisten kirjallisuudesta. Yleismääritteenä kuitenkin pidetään, että lastenkirjallisuuteen kuuluvat 10-vuotiaille ja nuoremmille suunnatut teokset, tätä vanhemmille suunnatut ovat nuortenkirjallisuutta. Rajojen määrittelyä vaikeuttaa se, että genererajat ovat liukuvia, suosittujen kirjojen luonne kussakin ikäryhmässä muuttuu vuosien saatossa ja monilla kirjoilla on kyky viehättää myös kohderyhmän ulkopuolisia ihmisiä. On esimerkiksi yleistä, että aikuiset lukevat nuortenkirjoja ja päinvastoin. Tämän vuoksi on ehdotettu, että nuortenkirjallisuudeksi määriteltäisiin löyhästi kirjat, jotka ovat nuorille suunnattuja tai heidän suosionsa päätyntä kirjallisuutta. (Karasma & Suvilehto 2014, 12–13.)

Lasten- ja nuortenkirjallisuus on kokenut runsaasti muutoksia viimeisen vuosisadan aikana. Varsinkin perheen pienempiä koskeva kirjallisuus on noudattanut kulloinkin oman aikansa kasvatustieteellisiä näkemyksiä. (Karasma & Suvilehto 2014, 14.) Vielä voimakkaamman paineen alla on kuitenkin ollut hie- man vanhemmille lapsille suunnattu nuortenkirjallisuus. Merkittävänä tekijänä siihen on suuri yhteiskunnallinen muutos ja nuorisokulttuurien synty Suomessa ja muualla länsimaissa 1950-luvulta eteenpäin. Onkin jo pitkään pidetty nuortenkirjojen oleellisena tyylilajillisena piirteenä tabujen rikkomista ja lupaa puhua kipeistä ja vaikeista aiheista, mutta jo 2000-luvun alussa kirjallisuuden- tutkijoiden fokus on siirtynyt enemmän siihen erityiseen kirjoittamisen tapaan, joka löytyy juuri nuortenkirjallisuudesta. Tietoinen pohdinta, itsereflektio ja tarinoiden monikerroksellisuus kuuluvat olennaisina hyvään ja lukijaan vaikuttavaan nuortenkirjaan. (Heikkilä-Halttunen & Rättyä 2003, 5–6.) Nuorisokirjallisuuden peruspiirteenä voidaan siten pitää nuoren ihmisen kasvuun liittyviä kokeuksia ja vaikeuksia. Vaikka ero aikuisten kirjallisuuteen voi olla häilyvä, on

nuortenkirjoissa omat piirteensä: arvot ja asenteet ovat selvemmin erotettavissa ja ne seuraavat usein tarkasti omaa aikaansa ja sen ilmiöitä, sekä nuorten päähenkilöhahmojen käyttö tarinoissa. (Karasma & Suvilehto 2014, 184–185.) Nuortenkirjallisuuden tehtävä on myös valmistella nuoria kohti aikuisuutta, ja siksi yhteiskunta- ja ihmissuhdekeskeisillä piirteillä sekä moraalisisilla kysymyksillä on teoksissa merkittävät roolit.

Moni kirjailija on vuosien saatossa pohtinut tyttö- ja poikakirjallisuuden välistä eroa ja erikseen eri sukupuolta oleville nuorille kirjoittamista. Jo ennen 2000-luvun taitetta rajanvetoa on kuitenkin murrettu tietoisesti monissa teoksissa ja pyritty uudistamaan sekä feminiinisinä että maskuliinisina pidettyjä piirteitä yhdistelemällä niitä hahmoissa vapaammin ja todenmukaisemmin näiden sukupuolesta riippumatta. (Korolainen 2001, 219 ja 223–228.) Nykyhetkessä tarve stereotyyppien taakse jättämiselle ja niiden sijasta yksilöllisten persoonien hienovaraiselle kuvaamiselle on vain korostunut. Esimerkiksi moderni sukupuolisensitiivinen eli sukupuolen kulttuurillisia ja sosiaalisia oletuksia purkava kasvatusta ehdottaa, että kasvuikäisten kanssa tulisi huomioida kaikenlaiset sukupuoli-identiteetit ja sukupuolenilmaisut. (Sukupuolen moninaisuus ja lapset 2019, 8–9.) Myös koti, siitä irtiotto ja itsenäistyminen eli käytännössä muuttuva suhde vanhempiin on oleellinen osa nuortenkirjallisuutta (Korolainen 2001, 228–230).

Nuorisolle suunnattua kirjallisuutta on tutkittu vielä verrattain vähän, mutta mielenkiinto aihetta kohtaan on kasvanut selvästi jo pari vuosikymmentä sitten (Heikkilä-Halttunen & Rättyä 2003, 6). Syy tähän on selvä: kasvuikäisille suunnatun kirjallisuuden merkitys, suosio ja arvostus ovat kasvaneet ja lapsuus ikävaiheena nähdään ihmisen kehityksen kannalta jatkuvasti tärkeämpänä. Elämänmyönteisyys, opettavaisuus ja iloiset kokemukset koetaan tärkeänä osana kasvamista. Myös tähän on selvä syy: lasten ja nuorten mielenterveysongelmien määrä on kasvanut 1990-luvulta voimakkaasti ja entistä useampi 15–25-vuotias kärsii esimerkiksi stressistä ja suorituspainesta. Kirjallisuudesta on ryhdytty etsimään aiempaa tietoisemmin helpotusta kasvuikäisten pahoinvointiin ja ongelmien ennaltaehkäisyyn. (Karasma & Suvilehto 2014, 9–10.) Näin ollen ei ole yllättävää, miksi kirjallisuusterapia on saanut viime vuosina huomattavaa kiinnostusta osakseen. Lisäksi reilut parikym-

mentä vuotta sitten kannettiin huolta nuortenkirjojen jopa liiallisesta ongelmakeskeisyydestä ja raakuudesta: onko menty jo jonkinlaisen suotavuuden rajan ylitse? Tätä pohditaan laajalti teoksessa *Nuori kirjan peilissä* (2003), jonka mukaan varsinkin ruotsalaisessa nuortenkirjallisuudessa on havaittavissa ”ongelmavyöhtien kasaantumista” (mts. 9–12). Karasman ja Suvilehdon (2014) toimittamassa uudemmassa teoksessa *Ihmejuttuja ja tavattomia tarinoita* pohdinta on samankaltaista. Tämän lisäksi teoksessa on nostettu esille rankkoja aiheita sisältävien kirjojen ikäryhmän jatkuva nuortuminen ja vaihteleva kritiikki nuortenkirjallisuutta kohtaan (mts. 317–318).

Idyllisen ydinperheen ja maaseudun rauhan kuvauksien voidaan nähdä jääneen jo vuosikymmeniä sitten menneisyyteen tai lastenkirjallisuuteen. Siitä huolimatta alan kirjailijat ovat esittäneet näkemystä, että ”uudet rankat jutut” nuortenkirjoihin löytyisivät jatkossa kovan elämän vastakohdista. (Heikkilä-Halttunen & Rättyä 2003, 6–12.) Kaunokirjallisuuden tärkeää psykologista merkitystä on pohtinut myös esimerkiksi Haminan kuntataiteilijana toiminut Anna-Maija Järvi-Herlevi: ”Kirjallisuuden harrastus kehittää kokonaisuuksien hahmottamiskykyä ja empatiaa. Se tuo mahdollisen tulevaisuuden perspektiivin ihmisen ajatteluun ja ruokkii unelmia paremmasta maailmasta. – – Etenkin lapset ja nuoret tarvitsevat toivon perspektiiviä kaiken ilmasto- ja muun ahdistuksen keskellä.” (Autio 2019.) Pehmeät arvot, lohtu ja tuki voivat siten olla mielenterveysongelmien värittämässä nykynuorten maailmassa kipeämmin kaivattuja kuin vielä koskaan. Itseilmaisuuksiin ja oivaltavaan minätutkiskeluun rohkaiseminen kasvuikäisille suunnatun kirjallisuuden avulla on vielä melko lapsenkengissään maassamme pääasiassa niukan rahoituksen ja koulutettujen ammattilaisten puutteen vuoksi, mutta tarve on olemassa ja tulokset lupaavia. (Karasma & Suvilehto 2014, 306–319.) Näistä näkökulmista katsottuna nuortenkirjallisuudelle on varmaa kysyntää jatkossakin.

3.3 Kohderyhmänä 12–15-vuotiaat

Noin 12-vuotiaasta eteenpäin seuraavat nuoruusvuodet kuuluvat kehityksellisesti ihmisen elämänkaaren merkittävimpiin ikävaiheisiin. Se on aikaa, jolloin suuret muutokset ottavat sijaa nuoren elämässä niin fyysisesti kuin psyykkisesti. Sosiaalisten suhteiden merkitys on suuri ja nuoret saattavat ottaa lujastikin yhteen sekä toinen toistensa että vanhempiansa kanssa opitellessaan

muiden huomioon ottamista, luottamuksen rakentamista ja oman itsen peilauksista toisten ihmisten kautta.

Tässä iässä valetaan nuoren henkilökohtaisen identiteetin, persoonallisuuden, tärkeät perustukset, jotka vaikuttavat myöhemmin merkittävästi aikuistumiseen. Sen myötä voi ilmetä vahvojen eriävien mielipiteiden esille nousemista ja kapinallisuutta. Asenteiden ilmaisemisen voimakkuus on toki ihmiskohtaista ja nuorissa on paljon eroja, mutta sisimmän kuohunta ja itsetunto-ongelmat kuuluvat ikävaiheeseen olennaisena ja voivat aiheuttaa suurtakin kipuilua. Nuoret tarvitsevat tukea ja lohdutusta, ilmaisevat he sitä avoimesti ulospäin tai eivät: on yleistä epäillä olevansa jotenkin epänormaali, tai että kukaan ei ymmärrä nuoren tunteita ja tarpeita. (MLL s.a.)

Sen vuoksi nuoruusiälle on ominaista, että huolimatta tarpeesta kyseenalaistaa ympäristöään ja siinä vallitsevia periaatteita, kasvava nuori on vaikutteille altis. Roolimallien tietoinen tai tiedostamaton seuraaminen ja identiteettikokeilut ovat monille merkittävä osa kasvamista. Yhteiskunnan yleisistä oletuksista eli normeista riippuu paljon, mitä käyttäytymisen malleja nuorilta tässä iässä odotetaan tai hyväksytään, mutta länsimaissa niin nuorisokulttuureilla kuin koulutuksen rakenteella on merkittävä vaikutus nuorten tapaan ilmaista itseään ja kokeilla omia rajojaan. Yhteiskunnan vaatimukset ja haasteet pakottavat nuoren usein jo varhain erilaisten, omaan tulevaisuuteen vaikuttavien päätöksiensä eteen. (Lyytinen ym. 1995, 256–263.) Tämä voi aiheuttaa suuria paineita, epävarmuutta ja ristiriitoja vasta minäkuvaansa rakentelevälle nuorelle.

Nuoruutta koskevia tieteellisiä teorioita on kehitetty useita niin biologiaan kuin psykologiaan nojautuvalta kannalta sekä näitä yhdistellen. Saadut tulokset teorioiden tosielämässä kokeiluista on havaittu usein huomattavan vaihteleviksi, mikä vihjaa lopulta nuoruuteen hyvin yksilöllisenä, hienovaraisten vivahdeiden muodostamana kokonaisuutena. (Lyytinen ym. 1995, 256–263.) Itse-reflektion kehittyminen vaikuttaa kuitenkin olevan yksi ikäryhmän tärkeimmistä, yksittäisistä asioista. Nuoren ajattelutapa on tässä vaiheessa vielä varsin konkreettinen, käytännönläheinen, mutta abstraktimpi kyky hahmottaa niin sosiaalisia suhteita kuin maailman ilmiöitä laajenee selvästi aiemmasta. Ajat-

telua leimaa myös mustavalkoisuus: asiat ja toiset ihmiset nuori näkee helposti vain joko moraalisesti hyvinä tai pahoina, eikä elämän harmaasävyille ole vielä muodostunut kunnollista paikkaansa. (MLL s.a.)

Tämän vuoksi on perusteltua väittää, että nuortenkirjallisuuden tavalla käsitellä elämän kaikenlaisia puolia – ei vain hyviä ja huonoja – voi olla merkittävää, mieltä avartavaa vaikutusta kasvavan ihmisen ajattelutapaan ja käsitykseen maailmasta sekä toisista ihmisistä. Liiallinen monimutkaisuus, eli monikerroksellisuus tai voimakas symbolisuus, ei todennäköisesti viehätä ikäryhmää, sillä nuoren ajattelu ei ole vielä kehittynyt lukuisien toisiinsa limittyvien rakenteiden erottamista varten. Siksi nuortenkirjoissa nähtyjen arvojen, asenteiden ja sosiaalisten mallien kuvaaminen suhteellisen selkeällä tavalla on ymmärrettävästi tärkeää. (Karasma & Suvilehto 2014, 184–185.) Näitä havaintoja on sujuvaa soveltaa sellaisenaan nuorille kuvittamisen piiriin: selkeä, mutta silti sopivasti vivahteikas kuvakieli on heille todennäköisesti puhuttelevinta. Toisin sanoen nuorille kuvitettavia hahmoja ei kannata suunnitella valjuna mitäänsanomattomiksi – ellei se ole tarinan tarkoitus itsessään. Tällöin hahmojen hillityn persoonallisuuden ja epävarmuuden näkyvä kuvaaminen on omiaan viestimään ikäryhmään kuuluvan lukijan kanssa.

3.4 Hevosharrastus – ratsastusta, raveja ja kirjallisuutta

Hevosista ja hevosharrastuksesta kertova kaunokirjallisuus, hevoskirjat eli hevosromaanit, ovat muodostuneet Suomessa omaksi erilliseksi kirjallisuudenlajikseen 1970-luvulta alkaen. Genre on kärsinyt yksioikoisesta mielikuvasta niin kustantajien kuin lukijoiden keskuudessa, ja sitä useasti määrittää huumori, romantiikka ja seikkailu. (Riikonen 2020, 69–72.) Samaa on pohdittu myös Kallelevassa (2005) julkaistussa artikkelissa, jossa todetaan suoraan, että ”hevoskirjat mielletään usein jokseenkin yksipuolisesti heikkotasoisiksi tyttökirjoiksi”. Alkujaan genre polveutuukin juuri tästä klassisesta nuortenkirjallisuuden alalajista (Heilala 2005), ja yhä tänä päivänä aikuiselle lukijakunnalle suunnattuja kirjoja on vain vähän. Hevoskirjat ovat kuitenkin pitäneet pintansa vuodesta toiseen ja ovat pitkään olleet suosittuja kohderyhmänsä keskuudessa. Riikonen mainitsee teoksessaan kuvaavasti paitsi omasta, myös haastattelemiensa ihmisten näkökulmasta, miten ”kirjastosta kannettiin reppukaupalla lukemista”.

(Riikonen 2020, 69–72.) Myös kirjailija Anna-Riikka Sairio, joka on itsekin julkaissut hevoskirjoja, kuvailee hyvin samanlaisia lapsuudenkokemuksia haastattelussaan Satakunnan Kansassa (Karjalainen 2018).

Jokin genressä siis viehättää etenkin kasvuiässä olevia. Sairion haastattelussa kerrataan lyhyesti ja ytimekkäästi genren muita olennaisia ydinpiirteitä: hevosten hoitamista, tallikaipuuta, ihmissuhteita ja jännitystä. Sisältö ei ole olennaisesti muuttunut vuosien aikana ja on vedonnut ihmisiin jo sukupolveista toiseen (Karjalainen 2018), minkä Korolainen (2001) vahvistaa lasten- ja nuortenkirjallisuuden lajeja ja teemoja esittelevässä teoksessaan. Yksi syy kirjojen vakaaseen jalansijaan on hevosharrastuksen suosio: Suomen Ratsastajainliiton eli SRL:n mukaan lajin harrastajia on maassamme noin 160 000 ja lähes joka viides 10–18-vuotias tyttö on yksi heistä. Alakoulujen kyselyissä selviää, että ratsastus pitelee lasten toiveharrastuksien listan kärkisijaa, yläkouluikäisten keskuudessa hevoset sijoittuvat viidenneksi. SRL muistuttaa lisäksi lajin liikunnallisesta monipuolisuudesta, tasa-arvoisuudesta ja luonnonläheisyydestä. (Suomen Ratsastajainliitto s.a.) Tältä näkökantilta ei siten liene yllättävää, että kirjojen suosio on säilynyt, kritiikistä huolimatta.

Mutta millaista on tyypillinen hevoskirjallisuus seikkailun, romantiikan ja hevosentuoksuisen arjen kuvailemisen ohella? Hevosille, kuten muillekin eläimille, on lasten- ja nuortenkirjallisuudessa annettu monia tärkeitä tehtäviä. Niiden herkät vaistot opastavat nuoria ja ne lohduttavat ja rohkaisevat, kun vaikeudet ovat läsnä niin ihmissuhteissa kuin muillakin elämän osa-alueilla. (Korolainen 2001, 213.) Hevostallit toimivat myös omana erillisenä maailmanaan. Niissä vietetty aika voi olla paitsi mukavaa vaihtelua nuoren arjessa, myös tietynlaista vastapainoa, jopa pakenemista siitä tarjoten tilaisuutta omistautua itselleen tärkeisiin asioihin ja sulkea kaikki muu hetkeksi taka-alalle. Ne tarjoavat ikään kuin vaihtoehtoisen todellisuuden kasvaville nuorille kodin ja koulun rinnalle. (Heilala 2006, 109–112 ja 118.)

Genren kirjoissa on ennen kaikkea myös harrastusaiheisten tarinoiden perusluonne. Tyyllilajissa liikutaan seikkailun ohessa alan asiantuntemuksen piirissä, vaikka näiden kahden elementin välinen suhde vaihtelee kirjojen välillä. Osa kirjailijoista keskittyy enemmän toimintaan, toiset taas hevosharras-

tuksen arjen ja sen realiteettien kuvailuun. (Korolainen 2001, 208.) Kirjat ja hevosaiheiset lehdet, kuten yhä julkaistava Hevoshullu ja joitain vuosia sitten historiaan jäänyt Villivarsa, sekä viihdyttävät että opettavat nuoria harrastajia (Riikonen 2020, 70–71). Poikkeuksiakin löytyy: esimerkiksi jo 1960-luvulla ensimmäiset hevosaiheiset teoksensa kirjoittaneen ruotsalaisen Nan Ingerin kirjat ovat klassisista hevostarinoiden asetelmistaan huolimatta psykologiajohtoisia, jopa kriittisiä ottamalla kantaa hevosalan ongelmiin, ja ovat siten selvästi täysiverisen nuortenkirjallisuuden piiriin kuuluvia (Heilala 2006, 101–123).

Myös niin sanottu sarjakirjallisuus eli sarjana ilmestyvien kirjojen ilmiö on liitetty hevoskirjoihin. Siinä missä jatkokirjoilla tarkoitetaan nimenomaisesti ”eteenpäin jatkuvaa tarinaa”, eroavat sarjakirjat näistä kaavamaisesti toistuvan juonirakenteen käytöllä ja henkilöhahmojen kehittymättömyydellä, samanlaisina säilymisellä. Esimerkkejä klassisista sarjakirjoista ovat Neiti Etsivä -kirjat. Sarjakirjallisuutta on kutsuttu ”ahmimisikäisten kirjallisuudeksi” sekä ”massakulttuurin tuotteiksi” ja myös sen kotimaiset juuret ovat 1970-luvulla. Tästä on yllättäen kiittäminen juuri hevos- ja muiden eläinkirjojen genrejä, ja etenkin sen kotimaisia vakiotekijöitä, Merja ja Marvi Jaloa. (Korolainen 2001, 207–213.) Kummaltakin kirjailijalta on peräisin hevosaiheisia teoksia jo kymmenien vuosien ajalta ja useita toisistaan erillisiä sarjoja, joten pelkästään heidän osaltaan sarjakirjojen mielikuva on voimakas (Karjalainen 2018). Hevosten merkitys kotimaiselle nuortenkirjallisuudelle on siten siis kiistaton.

On joka tapauksessa helppoa uskoa, että yksin sarjakirjojen luoma leima on seikka, jolla voi olla osuutensa hevoskirjojen luomassa yleisessä, hieman heikohkalaatuisessa mielikuvassa. Sarjakirjoja on helppo kutsua kevyeksi kirjallisuudeksi juuri siinä mielessä, että huolimatta yhteenkuuluvuudestaan sarjan muiden teosten kanssa, ne usein toimivat myös itsenäisinä tarinoina ja lukemisen voi aloittaa mistä kohtaa sarjaa tahansa – ja mikäli tarinat miellyttävät, voi lukuharrastusta jatkaa eteenpäin oman mielenkiintonsa mukaisesti. Henkilökohtaista pohdintaani on, että ehkä tällaisella vapaan liikkumisen tarjoamisella lukijoille on myös ollut oma osuutensa hevoskirjojen suosion säilymisessä.

4 NUORILLE KUVITTAMINEN

Millainen visuaalisuus luonnehtii nuorelle lukijaryhmälle kuvittamista? Entä hevoskirjat – mikä on niille ominaista graafista suunnittelua? Huolimatta siitä, että hevoskirjat yhdistetään usein lasten- ja nuortenkirjallisuuteen (Riikonen 2020, 69–70), kyseessä ei ole ikäryhmäsidonnainen kirjallisuudenlaji. Tämän vuoksi koin hyvin tärkeäksi, etten analysoi tutkimuksessani ainoastaan tämän genren kirjoja vaan myös 12–15-vuotiaille suunnattuja nuortenkirjoja yleisesti ottaen. Siten saan vastaukset molempiin alakysymyksiini yhtä aikaa: *Millaisia ovat nuortenkirjojen kuvitukset ja kansisuunnittelu? sekä: Mistä hevoskirjojen genren visuaalisuus rakentuu?* Tutkimuksen jakaminen tällä tavoin kahdeksi auttaa minua ymmärtämään sekä produktioni edustamaa genreä että sen ikäryhmää mahdollisimman hyvin.

Kuvitustyötäni varten tutkin silmämääräisesti lukuisia erilaisia ja eri ajoilta peräisin olevia nuortenkirjoja ja niiden kuvituksia, sekä perehdyin hevoskirjoihin vielä erikseen. Tässä luvussa nähtävät kannet ja kuvitukset valitsin pintapuolista arviointia syvällisemmän tutkimuksen kohteeksi. Niiden analysoinnissa käytän semioottisen kuva-analyysin metodia. Sen avulla aion tarkastella kuvitusten yksityiskohtia ja niiden merkitystä kokonaisilmeeseen tavoitteenani selvittää, mitkä seikat tekevät nuortenkirjasta ikäryhmälleen suunnitellun tuotteen eli vastaan tutkimuskysymykseeni siitä, miten 12–15-vuotiaille nuorille kuvitetaan. Analyysiin valitsemistani teoksista vanhimmat ovat 1980- ja 1990-luvulta, uusimmat 2020-luvulta.

Semiotiikka on tieteenala, joka tutkii merkkien syvällisempiä merkityksiä ja niiden tasoja. Merkillä voidaan tarkoittaa kirjaimellisen kielellisen merkin lisäksi esimerkiksi kuvaa: eli mitä tahansa nähtävissä olevaa, visuaalista piirrettä. (Bauters s.a.) Semioottiseen kuva-analyysiin liittyy esimerkiksi seuraavat käsitteet: ikoni, indeksi ja symboli. Ikonilla tarkoitetaan, että kohde muistuttaa piirteiltään asiaa, jota se kuvaa. (Seppänen 2005, 130.) Indeksisyys puolestaan tarkoittaa, että kohde liittyy suoraan, tavalla tai toisella, kuvattuun kohteeseen tai tapahtumaan. Muun muassa savu on tulen indeksi (Seppänen 2005, 125–126), sekä tassunjäljet maassa esimerkiksi kissan indeksi. Symbolisuudella taas viitataan ulkoa opittuun merkitykseen, joka merkkiin on liitetty, mutta jota katsomalla ei pysty päättelemään suoraan ilman tätä opittua merkitystä.

(Hatva 1993, 30.) Tämän lisäksi metodiin kuuluu denotaation ja konnotaation käsitteet, sillä semioottinen kuva-analyysi rakentuu kolmesta eri tasosta: merkin denotatiivisesta eli ensisijaisesta merkityksestä, konnotatiivisesta eli toissijaisesta merkityksestä ja henkilökohtaisesta tasosta (Anttila 2000). Denotaatio eli ensisijainen merkitys tarkoittaa kuvan merkkien suoraa, yleistä, nähtävissä olevaa merkitystä. Konnotaatio eli toissijainen tai piilomerkitys puolestaan viittaa yhteisö- tai kulttuurisidonnaisiin kuvan merkkeihin liitettyihin merkityksiin. (Bauters s.a.) Kuvien tulkinta onkin aina hyvin kontekstisidonnaista, mutta koska kaikki tähän tutkimukseen valitut kuvitukset edustavat länsimaista kulttuuria, pääasiassa lisäksi sen pientä suomalaista haaraa, niiden visuaalisesta sisällöstä tehdyt päätelmät on mahdollista tehdä suoraan oman kulttuuriympäristömme yleisten näkemysten pohjalta. Eli siitä, mikä on meille ominaista ajattelua ja tulkintaa.

Semioottisessa kuva-analyysissäni käyn ensimmäiseksi läpi kunkin kirjankannen ja kuvituksen denotatiivisen eli ensisijaisen merkityksen tason, tämän jälkeen syvennyn niiden konnotatiiviseen tasoon sekä henkilökohtaisen, oman tulkintani kautta tehtyihin johtopäätöksiin. Viimeiseksi yhdistän havaintojani myös vertailemalla kuvituksia toinen toisiinsa. Tällä metodilla pyrin hahmottamaan kirjakuvitusten välisiä yhdistäviä tekijöitä. Mikä on samaa? Mikä on erilaista? Näin aineistosta erottuu niin hevostekijöiden suunnittelulle kuin nuorelle ikäryhmälle kuvittamisen tärkeimmät ydinpiirteet.

4.1 Arjen kuvausta ja kasvukipuja

Ihmiselämää ja sen vivahteita kuvaava, todellisuutta ja realismia edustava tyyli kuuluu olennaisesti osaksi nuortenkirjallisuutta. Aihepiiristä ensimmäisenä tutkin 1990-luvun loppupuoliskolla alkanutta Tuija Lehtisen kirjoittamaa *Laura*-sarjaa. Useita osia sisältävä suomalainen tyttökirjasarja käsittelee uusioperheen arkea ja kirjojen päähenkilön, Lauran, kasvamista. Tutkimieni painosten kannet on suunnitellut ja kuvittanut Jussi Kaakinen.

Yleisilme sarjan kuvituksissa on nuorekas, värikäs ja tapahtumarikas, mutta silti tyylikäs. Kansikuvituksissa toistuu hieman kuin perhealbumin valokuvista koostuva tausta, jossa tehdään viittauksia, indeksejä, aina jokaisen teoksen

kirjakohtaiseen sisältöön. Esimerkiksi sarjan viidennessä, vuonna 2001 ilmestyneessä osassa *Laura kielikurssilla* (kuva 3, vasemmalla) kannessa toistuu Lontoon nähtävyydet, teekuppi ja passikuva. Myös vaaleahiuksisen hahmon, päähenkilö-Lauran, kantamassa olkalaukussa toistuu Iso-Britannian lippu. Vastaavasti vuonna 2003 ilmestyneen *Laura sydän syrjällään* (kuva 3, oikealla) kannessa nähdään uuteen vuoteen viittavia ilotulitteita, salaperäisesti kuvatut kasvot ja numero 20. Myöskään kuvituksissa esiintyvien hahmojen tekemiset eivät ole sattumanvaraisia. Vuoden 2001 kirjassa on ikuistettu ulkomaanmatkan tunnelmaa ja yhdessäoloa kuvaava hahmokaksikko, vuoden 2003 kirjassa taas suksilla tasapainotteleva Laura, jonka hämmennystä huokuva huomio on kiinnittynyt etualan itsevarmaan nuorukaiseen. Kannen kuvitus viittaa siten johonkin, joka laittaa päähenkilön elämän uuteen järjestykseen – tavalla, joka tulee hänelle itselleenkin yllätyksenä.

Kuva 3. Kaksi Laura-sarjan teosta, vasemmalla *Laura kielikurssilla* vuodelta 2001 ja oikealla *Laura sydän syrjällään* vuodelta 2003 (Koponen 2022)

Kuvituksien väreissä nähdään paljon eri sävyjä ja vivahteita, vaikka toisaalta käytettyjen erillisten värien määrä ei ole suuri. Vuoden 2001 sinisävyisessä kansikuvituksessa hallitseva väri on selvästi sininen, pienellä kellanruskean ja vihertävän lisäyksellä, vuoden 2003 kansissa taas pääväri on selvästi kelta-oranssi, mutta lisäyksellä mustaa ja vihreää. Kuvituksien tekstuurissa nähdään perinteisen piirros- ja maalaustekniikan tuntu, mutta yleisestä silottuneisuudesta kuitenkin paljastuu kuvituksen digitaalinen toteutus.

Toisena arjen kuvaamiseen keskittyvän nuortenkirjan kuvitusesimerkkinä käytän Kalle Veirton jääkiekkoteemaista, erityisesti pojille suunnattua sarjaa nimeltä *Tähtiketju*. Sarja on alkanut vuonna 2018 ja sen kannet ovat Ossi Hiekkalan käsialaa. Yleistuntu kuvituksissa on hyvin klassisen nuortenkirjamainen, mutta kehittynyt tekniikka näkyy niistä heti: taidokkaasti toteutettu liikkeen ja dynamiikan kuvaus, värisävyjen sekoittuminen ja tyyllinen hienovaraisuus kohdentaa ne perinteikkäästä yleisilmeestä huolimatta nykypäivään (kuva 4). Kuvituksissa käytetty väripaletti on melko niukka, vain muutamia eri värejä, ja niitä on sävytetty huolellisesti: kuvituksista voi aistia jääkiekon vauhdin, kylmän jään tunnun ja purevan ilmanalan.

Ainoastaan uusimman osan, tänä vuonna julkaistun *Kausi karilla* (kuva 4, oikealla) tuntu on edeltäjiään hillitympi mutta siinäkin havaitaan aiemmille osille ominainen voimakas tunnelataus hahmon päättäväisestä, itsevarmasta, ylös suunnatusta katseesta. Kaikkia kuvituksia leimaa myös yhtenäinen, samana toistuva kalteva linja, joka laskee oikealta vasemmalle ja jota hahmot ja kuvituksen painolinjat seuraavat. Asettelu näkyy myös uusimmassa osassa hahmon pitelemien jääkiekkomailojen kautta, vaikka itse hahmo tätä linjaa uhmaakin. Se yhdistää kansikuvitukset autenttisesti liitännäisiksi toisiinsa, vaikka viimeisimmässä osassa on nähtävissä erilaista toimintaa aiempien keskittyessä itse pelin kuvaamiseen.

Kuva 4. Tähtiketju-sarjan kolme viimeisintä osaa vuosilta 2020, 2021 ja 2022 (Suomalainen Kirjakauppa s.a.)

Lisää nuorten arkea kuvaavia kirjoja löytyy muun muassa Tuula Kallioniemeltä ja Anu Holopaiselta (kuva 5). Hyvin tyyppillistä tämän päivän kuvitustaidetta edustavat teokset ovat tyyliltään graafisen sileitä ja hallitusti sommiteltuja. Ylimääräisiä viivanvetoja kuvituksissa ei ole. Minimalistiseksi niitä ei kuinkaan voi sanoa, sillä värejä ja yksityiskohtia on käytetty, mutta tätäkin leimaa kuvitusten tarkkaan suunnitellulta vaikuttava luonne – koskien jopa humoristissävyyteistä *Mopopautolla mun prinssini saapuu*-teosta. (Kuva 5, vasemmalla.)

Värit ovat kirkkaita ja puhtaita. Kummassakin teoksessa valittu typografia muistuttaa selvästi digitaalisen fontin ilmeestä huolimatta käsin kirjoitettua tekstiä: Kallioniemen teoksessa tussinomaisia suuraakkosia, Holopaisen teoksessa taas kaunokirjallista skriptiä. Molemmissa kansikuvituksissa typografiassa on myös merkittävä rooli ja asema keskellä kantta: katseen on tarkoitus osua ensimmäiseksi siihen.

Kuva 5. Vasemmalla *Mopopautolla mun prinssini saapuu* ja oikealla *Filigraanityttö* (Suomalainen Kirjakauppa s.a.)

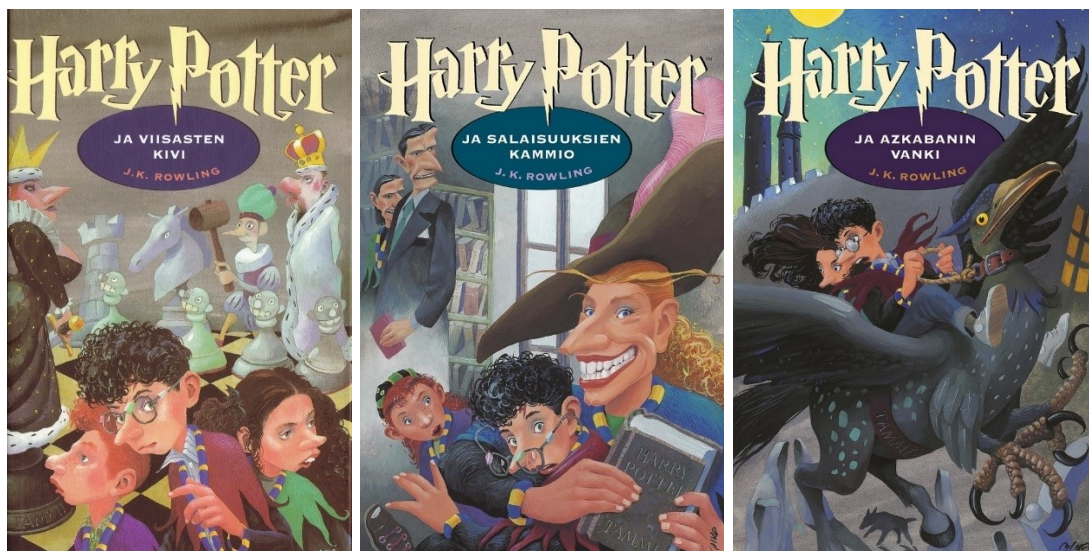
Kummankin teoksen kansikuvituksista näkyy tarinallisuuden sijasta selvä symbolinen viite tunne-elämän kuvaamiseen keskittyvistä kertomuksista. *Mopopautolla mun prinssini saapuu*-kirjan nimen taustalla puikkelehtivat langat, joiden silmukoihin muodostuu sydämiä, on nähtävissä metaforaksi ihmissuhteiden kietoutumisesta toisiinsa. Niiden lomassa olevat kirkkaat väriroiskeet puolestaan voidaan ymmärtää tunteiksi: esimerkiksi keltaista on yleisesti pidetty ilon symbolina, vihreää kasvamisen ja uusiutumisen kuvaajana. Ruskean värin merkitys on moniulotteisempi ulottuen vakaudesta ja sopeutumisesta aina enemmän tai vähemmän ”kuraiseen fiilikseen” elämästä. Vaaleansininen ja

vaaleanpunainen roiske puolestaan limittyvät toisiinsa muodostaen violetin sydämen. Näitä kahta väriä on usein pidetty länsimaissa tytön ja pojan tunnusväreinä, ja koska kirjassa kuvataan heteroromanttista rakkautta, on vastakaisten sukupuolten kohtaamiseksi tulkittava vihje selvä. *Filigraanitytön* (kuva 5, s. 25, oikealla) kannessa läikehtivät pastellivärit niin ikään vaikuttavat heijastelevan tunne-elämää, sen hienoisia vivahte-eroja ja toisiinsa lomittuvia ja usein vaikeasti toisistaan eroteltavissa olevia eri sävyjä.

4.2 Fantasiaa, sciifiä ja seikkailuja

Analysoitaessa puolestaan yliuonnollisia seikkailuja kuvaavien nuortenkirjojen kuvituksien tyyliä, on kenties mahdotonta ohittaa *Harry Potterien* kirjakuvituksia. Tähän mennessä maailmankuuluista, velhoksi kasvavan pojan tarinaa kertovista teoksista on tehty lukuisia erilaisia variaatioita – kuvitettuja oppaita ja uusintapainoksia monin erilaisin kansin. Tässä analyysissä käsittelen meille suomalaisille niistä kenties kaikkein rakkaimpia, Mika Launiksen kuvittamia kirjojen kansia, jonka ensimmäinen osa sarjasta julkaistiin suomeksi vuonna 1998. Niiden lisäksi käyn läpi sarjan uusimpiin versioihin kuuluvia vuonna 2020 julkaistuja kansikuvituksia ja vertailen näitä muutaman kymmenen vuoden ikäerolla varustettuja kuvituksia toisiinsa.

Mika Launiksen 1990-luvun kuvitukset on toteutettu perinteisen maalaus- ja piirrostekniikan keinoin ja niissä on runsaasti yksityiskohtia (kuva 6, s. 27). Tekstuurilla on niissä merkittävä rooli, ja etenkin hiukset, vaatteet ja hahmojen kasvot on toteutettu hyvin pikkutarkasti. Erikoiset mittasuhteet, runsaat oudot detaljit ja selvästi epäinhimilliset vaikutteet kuvituksissa esiintyvissä hahmoissa paljastavat kirjojen olevan fantasian maailmasta kotoisin. Värit ovat murrettuja ja hieman utuisiakin, ja niitä on käytetty runsaasti. Kuvituksissa myös tapahtuu paljon ja ne saavat heti katsojan miettimään, mitä niissä tapahtuu. Tuntua tehostaa kuvituksien sisällöntäyteinen mutta hallittu sommittelu, mikä aikaansaa sen, että runsaudesta ja villiyydestä huolimatta kuvitukset eivät ole sekavia.

Kuva 6. Harry Potter-sarjan kolmen ensimmäisen osan kannet vuosilta 1998–2000 (Ringshadow s.a.)

Kuvitukset on myös selvästi toteutettu keskeltä jonkinlaista tilannetta, ja ne kertovat jotakin tarinan tapahtumista paljastamatta kuitenkaan liikaa. Esimerkiksi kansista ensimmäisessä, *Viisasten kivessä* (kuva 6, vasemmalla) hahmot astelevat shakkilaudan keskellä. Taustalla on selvästi shakkinappuloita, mutta ne ovat luonnottoman suuria ja näyttävät eläviltä. Missä hahmot ovat ja miksi he tuntuvat niin ristiriitaisilta? Mikä kuvan shakkipeliä vaivaa? Tarinaa tuntematon katsoja voisi esittää vastaavia hämmennyksestä kumpuavia kysymyksiä loputtomiin. Mikä on selityksenä sille, että kuvitukset tuntuvat uhmaavan lukuisia fysikaalisen maailman sääntöjä? Kuvatut tapahtumat, henkilöahmot ja tilannetuntu leikittelevät vahvasti salaperäisyydellä, mutta erikoiset ja mielikuvitukselliset hahmosuunnittelut tekevät kuvituksista mieleenpainuvia ja herättävät siksi katsojan kiinnostuksen.

Vastaavasti sarjan uusissa, Arch Apolarin tekemissä kansikuvituksissa on draamaattisen taiteellisen ja muotokuvamaisen sommittelun tuntu (kuva 7, s. 28). Yksityiskohtia on Harry Potterin ensimmäisten suomalaisten kansien tavoin paljon, mutta tekninen toteutus on näissä täysin erilainen. Uusien kansien kuvitukset on tehty digitaalisesti, mutta perinteisen tekniikan tekstuureja ja pintaa mukaillen. Typografian merkitys on suuri, sillä kirjan nimi on nostettu sarjan markkinointiin laajasti käytetyllä logomaisen tutulla fontilla kannen alaosaan. Kussakin kansikuvituksessa on oma värinsä: esimerkiksi *Viisasten kivessä* (kuva 7, s. 28, vasemmalla) se on punainen, *Salaisuuksien kammiossa* (kuva

7, keskellä) se on kellanvihreä, ja *Azkabanin vangissa* (kuva 7, oikealla) sininen. Koko kuvitus on rakennettu juuri tämän hyvin murretun päävärin ympärille huolellisen sävytyksen keinoin, ilman useiden erillisten värien käyttöä.

Kuva 7. Harry Potter-sarjan kolmen ensimmäisen osan uudet kannot vuodelta 2020 (Suomalainen Kirjakauppa s.a.)

Kuvitukset myös toistavat anatomiselta rakenteeltaan toisiaan. Jokaisen kuvituksen keskiössä on tarinoiden päähenkilö, Harry, ja hänen takanaan avautuu suuri, korkea ikkuna – kuin portti kunkin kirjan kuvaaman seikkailun maailmaan. Ylös ikkunan molemmille sivuille on kuvattu kussakin tarinassa hyvin olennaisessa roolissa oleva uusi hahmotuttavuus. Etualalla puolestaan nähdään kullekin kirjan osalle olennainen tapahtuma: esimerkiksi sarjan ensimmäisessä osassa nähdään Harryn päässä lajitteluhattu, jonka jokainen velho-koulun oppilas saa päähänsä aloittaessaan opintonsa Tylypahkan koulussa. Myös näissä kuvituksissa nähdään yliluonnolliselle fiktiolle ominaista revittelevää hahmosuunnittelua, mutta vanhoihin suomalaiskansiin verrattuna ne ovat piirteiltään selvästi hillitympiä. Eli kuten Launiksen kuvittamissa kansissa, myös näissä on nähtävissä vaikuttavasti toteutettu tarinallisuus ja monikerroksisuus, vaikka toteutustapa eroaakin ja kuvituksien rytmi on erilainen.

Tyyliltään sarjakuvamaisempina esimerkkinä tutkin *Zone 5* -nimistä sarjaa, jonka on kirjoittanut Sally Altschuler ja kuvittanut Teddy Kristiansen. Scifi-aiheinen sarja alkoi vuonna 2004 ja sai kuusi osaa, jonka kaikkia osia yhdistää runsas kuvitus sisäkansiin liitettyine kartoineen. Sarjakuvamaisuuden ohella

kirkassävyiset mutta kauttaaltaan murrettut värit kiinnittävät kuvituksessa ensimmäisenä huomiota. (Kuva 8.)

Hahmojen kasvot on piirretty tyyliin, pelkistetyin viitteellisesti, ja kuvitusten kokonaisuudella on enemmän merkitystä kuin yksityiskohdilla. Hahmojen tekemiset ja tilannekuvaus ovat se, mikä kiinnittää niin kannen kuin sisäkuvitusten osalta katsojan huomion. Oudot kojeet ja muut vastaavat pienet seikat paljastavat kuvitusten kautta tarinan genren, vaikka hahmojen pukeutuminen ja ympäristön yleinen kuvaus ovat todellisesta elämästä tuttuja. Varsinkin vaatteissa ja hahmojen hiustyyleissä huomaa myös ajan kulun: hahmoilla on yllään hyvin tyyppisiä 2000-luvun alun muodikkaina pidettyjä vaatteita ja hiukset on muotoiltu ajan trendien mukaan. Väritysteknisesti kuvitusten sävytys ja varjostus on klassisen sarjakuvamaista eli varsin pelkistettyä, muttei kaksiuotteisen litteää kuten esimerkiksi vanhoissa Aku Ankka-lehdissä. Valon ja varjon leikki on siten nähtävissä, mutta hillitysti ilmaistuna. Huomattavaa myös on, että kannen ja sisäkuvitusten tyyllinen yhteneväisyys on saumaton: toisin sanoen kannen kuvaus voisi löytyä teoksen sisäsivuilta, ja mikä tahansa sisäkuvituksista vastaavasti kansikuvituksen paikalta.

Kuva 8. Vasemmalla *Zone 5*-sarjan toinen osa *Majakan puolesta*, keskellä ja oikealla sen sisäkuvituksia (Koponen 2022)

Viimeisenä käsittelen kauhu- ja vampyyriaiheista kirjasarjaa, *Darren Shanian*, joka on sekä kyseisen sarjan että kirjailijan nimi. Sarjan alitusosa ilmestyi suomeksi vuonna 2001, ja kansikuvitukset tässä tutkittaviin ensimmäisiin pai-

noksiin on tehnyt Jukka Aalto. Näissä teoksissa kiinnitin ensimmäisenä huomiota siihen, että nimenomaan nuorille tuntuisi suunniteltavan varsin harvoin näin pelkistettyjä ja mustasävytteisiä kansikuvituksia. Kuvitukset on tehty digitaalisesti ja huolimatta ajalle ominaisesta, vielä teknisesti hienoisesta karkeudesta, ne sisältävät paljon viittauksia itse tarinaan. (Kuva 9.) Teoksia lukemattomalle ne eivät paljasta paljoakaan, mutta antavat silti ymmärtää, että kaikenlaista hurjaa – kenties raakuuksiakin – on tiedossa. Esimerkiksi toisen osan kannessa avonaisen häkin pohjalla näkyy verta, maassa puolestaan auki murrettu lukko (kuva 9, keskellä).

Kuva 9. *Darren Shan*-kirjasarjan kolme ensimmäistä osaa (Koponen 2022)

Käytettyjä värejä ei ole paljon ja vaikka kauhugenren tunnelma on kuvituksissa selvä hallitsevan mustan värin, punaiseksi värjätyn typografian ja kuvituksessa esiintyvien epäilyttävien hahmojen myötä, ovat kannet yllättävän monikerroksisia eivätkä nojautu teemastaan huolimatta vakavahenkiseen ilmaisuun – sen sijaan niissä on jotain vitsikästä. Ensimmäisen osan hämähäkin veikeiden nappisilmien ilme (kuva 9, vasemmalla) ja toisen osan kaapuihin puetut hahmot ovat tyyliteltyjä, hieman pönäköitä ja asennoiltaan staattisia, mutta silti niillä vaikuttaa selvästi olevan jotakin mielessään. Ainoastaan kolmannen osan, *Kauhun tunneleissa* (kuva 9, oikealla), kansikuvituksessa mennään enemmän aikuisten kirjallisuuden tyylien puolelle. Tässäkin tapauksessa kaivon kannessa nähtävät tekstit, eli jälleen kuvituksen pienet yksityiskohdat, kuitenkin luovat jonkinasteista koomisuutta pahaenteisenä avautuvan tunnelin rinnalle: ”Hayward’s D Patent Self Lockin’ Plate”, patentoitu itselukittuva kansilevy. Vieläkö tekee mieli solahtaa sisään salaisuuksia tutkimaan?

4.3 Hevoskirjat

Yksinomaan hevoskirjoja koskevaan analyysin osiooni valitut teokset edustavat aiemmista kirjoista poiketen kaikenikäisille lukijoille suunnattuja teoksia. Kirjojen valitsemisperusteluna on se, että tässä luvussa pyritään hahmottamaan genreä kokonaisuutena, ei vain nuorten lukijoiden näkökulmasta, vaikka tyypillisesti hevoskirjoja lukevatkin lapset ja nuoret. Sen ansiosta enemmistö tässä nähtävistä kirjaesimerkeistä kohdentuu opinnäytetyön kannalta oikeaan ikäluokkaan, vaikka mukana on myös poikkeuksia.

Osion vanhimmat teokset edustavat hevoskirjojen genren kotimaista klassikkoa: Merja Jalon kirjoittamaa *Nummelan ponitalli* -sarjaa. Kirjailijasta onkin mainittu jo luvussa 3.3, sillä Jalon hevossarjat ovat olleet aikanaan niin uraauurtavia, että monille suomalaisille lukijoille tulee hevoskirjoista ensimmäisenä mieleen juuri Merja ja Marvi Jalon kirjat. Esimerkiksi Merja Jalo on voittanut Plättä-kirjallisuuspalkinnon peräti kolmesti. (Korolainen 2001, 213.)

Koska suositulla *Nummelan ponitallilla* on kirjasarjana ikää monta vuosikymmentä – ensimmäinen osa ilmestyi jo 1970-luvulla ja uusia osia julkaistaan edelleen – on kirjojen kansissa ehditty nähdä monia erilaisia kuvituksellisia ja kansisuunnittelullisia tyylejä. Tässä analyysissä käyn läpi kolme eri kantta, joista yksi on 1980-luvun alusta, toinen 1990-luvun lopulta ja kolmas vuodelta 2016 (kuva 10, s. 32). Jo pintapuolisesti on nähtävissä, että kaikkia teoksia yhdistää juuri tähän harrastukseen liittyvä toiminnallisuus: hevoset ovat suitsittuja ja satuloituja, ja ihmishahmoilla on ratsastusvarusteet yllään. Uusinta, vuonna 2016 julkaistua teosta *Tulta kavierissa* luonnehtii edeltäviä osia enemmän taiteelliseen ja esteettisesti miellyttävään kokonaisuuteen pyrkivä muotokuvamainen kuvitus, vaikka siinäkin on nähtävissä viittauksia kirjan kertoman tarinan tapahtumiin (kuva 10, s. 32, oikealla). Vuoden 1980 ja 1999 teokset sen sijaan kuvaavat hyvin yksityiskohtaisesti enemmän tai vähemmän seikkailullista, jännittävää tilannetta suoraan kirjasta.

Kuva 10. Vasemmalla *Nummelan Ponitalli*-sarjan teos vuodelta 1980, keskellä vuodelta 1999 ja oikealla vuodelta 2016 (Koponen 2022)

Kaikki kannet on toteutettu perinteisellä piirros- ja maalaustekniikalla. Värit kussakin kansikuvituksessa ovat kirkkaat ja voimakkaat, mutta niin värienkäytön kuin sommittelun tasapanoisuus ja harmonisuus vaikuttavat olevan enenevässä määrin tärkeämpi osa kantta, mitä uudempaan kuvitukseen mennään. Kolmen kirjan sarjan vanhin teos, vuonna 1980 julkaistu *Tunturiratsastus* (kuva 10, vasemmalla), omaakin klassisen menneen ajan nuortenkirjan tyylin ja tunnun, jota leimaa väkevät kontrastit, vahva tarinallisuus, runsas värien käyttö ja sisältörikkaudessaan hieman rönsyileväkin kokonaisuus. Vuoden 1980 teoksen on kuvittanut Eino Tepponen, vuoden 1999 teoksen Jukka Murtosaari ja näistä kolmesta uusimman osan eli vuoden 2016 teoksen puolestaan Oili Kokkonen. Pitkän ajan saatossa kirjojen tekijäkaarti on näin ehtinyt vaihtua, vaikka itse tekstin takana onkin yhä Merja Jalo.

Hevoskirjojen visuaalisuudesta puhuttaessa esiin nousevat oitis myös suositut *Sinttu-* ja *Eppu-*ponikirjasarjat (ruots. *Sigge* ja *Teddy*), jotka ovat olleet niin Suomessa kuin Ruotsissa hyvin rakastettuja kirjoja jo vuosien ajan. Lin Hallbergin ja kuvittaja Margareta Nordqvistin yhdessä luomat, runsain piirroksin elävöitetty teokset kertovat sympaattisista pikkuponeista, ja näiden kanssa seikkailuihin ja tallielämän pyörteisiin ajautuvista lapsista. Kirjat onkin suunnattu lähtökohtaisesti alle 10-vuotiaille. Pyöreät ja pehmoisen näköiset, ilmeikkäät mutta varsin realistisen näköiset ponit ja lapsihahmot heijastelevat suoraan klassista satukirjallisuutta (kuva 11, s. 33). Luonto- ja ympäristökuvaus

on niissä tärkeä, samoin toiminnallisuus. Tässä analyysissä perehdyn yksittäiseen Eppu-sarjan kirjaan nimeltä *Eppu tulee taloon* (ruots. *Teddy i huset*, 2008) käyttäen sitä esimerkkinä kummastakin kirjasarjasta, sillä sarjojen teokset noudattavat samaa visuaalista tyyliä ja kaavaa. Kirjan sivuilla nähdään milloin pieniä, alle puolen sivun kokoisia kuvituksia, milloin koko sivun tai aukeaman alalaidan vieviä. Ne tukevat tekstiä selvästi kuvaten tarinan tapahtumia lukijalle myös visuaalisella tavalla. Tekninen toteutus on perinteistä piirros- ja maalaustekniikkaa, mutta varsinkin sarjojen uudemmissa teoksissa on nähtävissä niin sekatekniikan kuin lisääntyvän digitaalisen kuvittamisen piirteitä – piirrosten tyyli ja yleisilme eivät kuitenkaan sen myötä muutu.

Kuva 11. *Eppu tulee taloon* -kirjan kansi ja sisäkuvituksia (Koponen 2022)

Anu Ojalan *Aino*-trilogia edustaa sen sijaan hevosista kertovissa kirjoissa harvoin nähtyä mutta nykyään hyvin suosittua japanilaisen sarjakuvan, mangaan, innoittamaa tyyliä. Se näkyy niin teoksien kansissa kuin sisäsivuilla olevina kuvituksina, jotka on tehnyt Maaria Laurinen. Kuten *Eppu*- ja *Sinttu*-kirjoissa, myös *Aino*-sarjan teoksissa kuvituksien tarkoitus on elävöittää kirjan sivuilla kerrotun tarinan kulkua. Näissäkin kirjoissa sisäsivujen kuvitukset on painettu mustavalkoisina, mutta hienoisella sinivihertävällä sävytyksellä. Nimenomaan sarjakuvamainen ote näkyy kuvituksissa hyvin: esimerkiksi keskellä nähtävissä piirroksessa oleva tilanne (kuva 12, s. 34) on toteutettu sarjakuville ominaisen dramaattisesti yhtä aikaa kahdesta eri näkökulmasta sarjakuvapiirtämisen ruutumallia hyödyntämällä. Hahmojen anatomisissa, varsinkin kasvoihin liittyvissä tyylivalinnoissa puolestaan japanilaisen sarjakuvan eli mangaan tuntu

erottuu heti tehden selvää eroa klassiseen lasten- ja nuortenkirjakuvitukseen, mutta myös meille perinteiseen länsimaiseen sarjakuvapiirtämiseen.

Kuva 12. *Aino*-trilogian toisen osan kansi ja sisäkuvituksia (Koponen 2022)

Graafinen, selkeitä ja erottuvia varjoja suosiva väritystekniikka tuo myös kuvitukseen sarjakuvamaista tunnelmaa. Sävyjä ei ole haluttu sekoittaa. Kirjan kuvituksissa niin hevos- kuin ihmishahmoissa nähdään selkeästi erottuvaa luonnetta ja mielentilakuvausta. Molemmat ilmaisevat tunteitaan monipuolisesti aina hämmennyksestä pelkoon ja tyytyväisyyteen. Varsinkin hevosia me ihmiset joudumme väistämättä kuvaamaan enemmän ulkopuolisen tarkkailijan roolista kuin ihmishahmoja. Siinä missä ihmisistä, omista lajitovereistamme, pystyy usein helpommin erottamaan motiiveja ja mielipiteitä, hevoset jäävät arvoitussellisemmiksi. *Aino*-sarja huomioi tätä hyvin: hevosahmojen kesyttömyyden ja vaistonvaraisuuden kuvaaminen toistuu esimerkiksi kuvassa 12 keskellä nähdyssä tilanteessa. Siinä hevonen vie ihmistä, joka vaikuttaa pelokkaalta ja kyvyttömältä hallitsemaan suurta eläintä. Kannen musta, palavasilmäinen hevosahmo tuntuu kuvituksen hahmon tavoin yhtä arvaamattomalta ja etäiseltä, villiltä eläimeltä. (Kuva 12, vasemmallalla.)

Vaikka tarkoituksenani onkin tutkia kuvitettuja kansia, hevoskirjojen osalta lisäksiin mukaan myös kaksi valokuvakansin varustettua kirjaa saadakseni laajan, genren visuaalisia ominaisuuksia ja tyylivalintoja kattavasti avaavan tutkimuksen. Tärkeänä perusteluna valinnalle on siis se, että kahlatessani läpi teosvaihtoehtoja syvempään analyysiin sain huomata, että valokuvakannet ovat

kautta vuosien olleet genressä erittäin yleisiä. On siten syytä avata myös niiden rakennetta, sillä myös ne kertovat genrestä jotakin.

Päivi Lukkarilan ja Emilia Mäkisen kirja *En ikinä luovuta* (2017) on muutoin kuitenkin hieman epätavanomainen genressään, sillä puhtaan fiktion sijaan kyse on tositapahtumiin perustavasta tarinasta. Teoksessa seitsemäsluokkainen Emilia sairastuu syöpään ja kirja on kuvaus hänen halustaan ratsastaa, mutta myös vaikean sairauden vaikutuksista hänen unelmiinsa ja läheisiinsä. Teoksen poikkeavuus genressä näkyy kannesta: sitä ei selvästi haluttu markkinoida ”vain hevostekijänä”, sillä yhteyttä harrastukseen ei ole luotu kuin vasta teoksen nimen ylle liitettynä pienenä, mustana ratsukon siluettina. (Kuva 13, vasemmalla.) Kannen pohjana on valokuva valkoisesta höyhenestä, joka lepää tyynen, vedenomaisen tumman pinnan päällä sitä tuskin koskettaen. Yläpuolella pinnan väri liukuu vaaleanharmaaksi. Hyvin pelkistetty, jopa minimalistinen ulkoasu luo kirjaan aitoa modernia tuntua, mikä kuvastaa teoksen suhteellisen tuoretta julkaisuajankohtaa. Mitään ylimääräistä kanteen ei ole sisällytetty, vaan skriptimäistä ja leimasinmaista typografiaa myöten se huokuu inhimillistä päiväkirjamaisuutta, mutta myös riisuttua ja rehellistä aitoutta. Kanteet siis heijastelevat sitä, että kyseessä ei ole sokerinen satu unelmien täyttymyksestä yksi toisensa perään, vaan elämän hauraudesta – mitä yksinäinen sulka toivorikkaana kuvastaa.

Kuva 13. Vasemmalla Päivi Lukkarila ja Emilia Mäkinen: *En ikinä luovuta*, oikealla Marika Riikonen: *Ravilikat* (Suomalainen Kirjakauppa s.a.)

Genren uudempaa tuotantoa edustaa myös Marika Riikosen teos *Ravilikat* (2020). Typografialla on siinä erityisen suuri osuus ja teoksen käsialamaisella, valkoisella skriptillä kirjoitettu nimi täyttää koko etukannen. (Kuva 13, s. 35, oikealla.) Taustapaikkaa pitelee kauttaaltaan vihreäksi sävytetty valokuva hyllymuavaharjaisesta hevosesta, joka rajautuu eläimen lavan ja etujalan kohdilta jättäen myös osan hevosen turvasta kannen ulkopuolelle. Vaikka kannessa on vain vähäistä kerrontaa, sen yksivärisyys ja taiteellisuus puhuttelevat konnotaatiivisella tasolla kirjan kohderyhmää: teoksen nimi antaa lukijalle välittömän mielikuvan hevosharrastuksen tarkemmasta aihepiiristä eli ravihevosista, mitä kannen valokuvaksi valitun hevosen piirteet heijastelevat. Kyseessä voisi olla lämminverinen ravihevonen, kiitämässä hurjaa vauhtia eteenpäin lajissa, jossa nopeus on kaikki kaikessa. Silmämääräisen tarkasteluni perusteella niin Lukkarilan ja Mäkisen kuin Riikosen teoksien suunnittelut edustavat myös tyyliiltään keskivertoa taiteellisempaa ja hienovaraisempaa hevostekijöiden valokuvakansien linjaa: kokonaisuus tuntuu harkitulta ja tasapainoiselta, sekä ennen kaikkea modernilta.

Hevoskirjoista viimeisenä tutkin genressä harvinaista, teemaltaan fantasiaan nojautuvaa sarjaa, joka tulee niin ikään Ruotsista. Helena Dahlgrenin kirjoittama *Sielunratsastajat*-kirjasarja (ruots. *Ödesryttarna*) pohjaa kertomuksensa suosittuun online-hevospeliin, Star Stableen, jossa yliluonnollisia voimia omaavat tytöt ja hevoset seikkailevat ja ratkovat ikaikaisia mysteerejä. Sarjan kansien kuvituksen on tehnyt Malin Gustavsson. (Kuva 14.)

Kuva 14. Ensimmäinen *Sielunratsastajat*-trilogia. (Tammi s.a.)

Ensimmäisen trilogian aloitusosan *Tähtihevosten kutsu* (ruots. *Jorvik kallar*) kannessa valkoinen hevonen seisoo ratsastaja selässään, taustana jylhät auringonlaskun värittämät vuoret (kuva 14, s. 36, vasemmalla). Hevonen ei kuitenkaan ole mikä tahansa ratsastuskoulun poni, vaan eläimen ylikuonnollisuus paljastuu heti sen sinisistä jouhista. Ratsukon vierellä kolme muuta hevosta ratsastajineen suuntavat alas rinnettä, kohti hämärtyvää ja usvaa nousevaa laaksoa. Hahmojen yläpuolella laskevan auringon punakultaiset säteet sulautuvat violetin ja vaaleanpunaisen kautta laskevaan yön sineen, jota eivät kirjo tavanomaiset tähdet, vaan salaperäiset geometriset ja symboliset kuviot. Fantasiomainen ote näkyy kirjoissa siten selvästi olematta kuitenkaan liian ilmi-selvä taianomaisin räjähdyksin tai efektein, vaan on enemmän hienovarainen ja salaperäinen. Tämä tukee kirjojen mysteereihin kietoutuvaa luonnetta, jossa tieto ja totuus ei odota suoraan silmien alla vaan kutsuu lukijaa mukaansa selvittämään niitä. Koko kansi on myös toteutettu digitaalisen maalauksen keinoin, mikä liittyy sen selvästi nykyaikaisen, modernin kansisuunnittelun piiriin.

Myös trilogian kaksi seuraavaa osaa mukailevat millilleen ensimmäisessä osassa nähtyä tyyliä, estetiikkaa ja tunnelmaa. Väripaletti on joka kannessa sama, vain värien suhteellinen määrä vaihtelee. Hallitsevimpana korostuu sininen ja purppura. Kosminen salaperäisyyden tunne vallitsee jokaisessa kuvituksessa samanlaisena, mutta etenkin viimeisessä osassa *Pimeys laskeutuu* (ruots. *Mörkret faller*) fantasiaelementti ottaa huomattavan harppauksen ja korostuu kansissa ylitse muiden (kuva 14, s. 36, oikealla). Tämä luo heti tunnun siitä, että ”salaisuudet ovat ratkenneet ja nyt on tositoimien aika”.

4.4 Yhdistävät tekijät

Jo pidemmän aikaa on kannettu huolta lasten ja nuorten heikoista lukutottumuksista ja puuttuvasta mielenkiinnosta kirjoja kohtaan (Korolainen 2001, 15–16), sillä kasvuikäisten aikaa ja huomiota vievien älylaitteiden ja internetin ohella moni nuori ei näe syytä tarttua lukemiseen. Jopa yhdellä kymmenestä nuoresta on Suomessa heikko lukutaito. (Lukukeskus s.a.) Tämän vuoksi varsinkin tuoreimmista nuortenkirjoista näkee, että kuvitukset ja kansisuunnittelu antavat parastaan lumotakseen lukijansa. Visuaalisiin viesteihin yhä enene-

vässä määrin keskittyvä yhteiskuntamme johtaa helposti näköaistin turtumiseen (Zeegen & Roberts 2014, 253–257), mikä tarkoittaa sitä, että vain selvästi massasta poikkeavat visuaaliset viestit kiinnittävät ihmisen huomion. Nykyajan nuori ei jatkuvan kuvatulvan vuoksi välttämättä enää samalla tavalla pysähdy tutkimaan kirjaa ja jää pohtimaan, mitä sen sisällä mahtaa piillä. Hänen huomionsa täytyy napata, ja kannen kertoa kirjan sisällöstä yhdellä vilkaisulla. Hän saattaa ajatella ”onko kyseessä kiireisen aikani arvoinen teos ja sopiiko se juuri minun makumieltymyksiini?” Tärkeä tätä päivää värittävä piirre on myös se, että kirjan perusluonne on muuttunut. E-kirjat, äänikirjat ja muut vaihtoehtoiset formaatit ovat nousseet perinteisen paperisen kirjan rinnalle. Se asettaa omia joustavuuden vaatimuksiaan kirjojen kuvittamiseen ja kansisuunnitteluun, eli niiden on joustettava toimivasti myös erilaisissa alustoissa – ei vain paperilla.

Päällimmäisenä kaikista nuortenkirjojen kuvituksista, niin kansiin kuin sisäisivuille tehdyistä, nousee esiin kuvien tarinallisuus. Kasvuikäisille suunnatuista teoksista halutaan mukaansatempaavia. On havaittavissa, että hieman abstraktimmat eli esimerkiksi tunne-elämään keskittyvät teokset omaavat taipumusta kallistua pelkistetympään ja symbolisempaan kuvitussuuntaan, mutta muutoin vahva tarinan tapahtumien kuvaaminen kulkee mukana lähes kaikissa nuorille suunnatuissa teoksissa. Värien näyttävä käyttäminen joko vahvoja kontrasteja tai elämää ja toimintaa huokuvalla tavalla vangitsee katsojan tämän iästä riippumatta, mutta nuorille 12–15-vuotiaille suunnatuissa teoksissa tämä korostuu.

Kuten taustatutkimuksen luvussa 3 on esitetty, nuortenkirjallisuudessa genret ja tyylit sekoittuvat ja yhdistyvät runsaasti, mutta samanaikaisesti niitä leimaa selkeät perusluonteet. Näin ollen esimerkiksi scifi-teemaisissa nuortenkirjoissa näkyy havaintojen puolesta oitis, että kyseessä todella on scifiä. Sama pätee selvänä myös tämän opinnäytetyön erityisesti tutkimaan genreen eli hevostarinoihin. Niidenkin analyysissä paljastui, että harrastuksen kuvaaminen on teoksissa tärkeää riippumatta siitä, mikä tarinassa on tarkempaan perehtymisen aiheena – oli se ratsastusta, salaisuuksien ratkointia tai sairaskertomusta. Hevosurheilu on myös siinä mielessä erityinen harrastamisen laji, että siinä kaiken keskiössä on harrastamisen tarkasta näkökulmasta ja harrastajan kunnii-

anhimoisuudesta riippumatta aina eläin, eli hevonen itse. Tämä näkyy hevoskirjoista välittömällä tapaa, sillä lähes jokaisessa silmämääräisesti tai tarkemmin analysoimassani kirjassa on kannessa kuvattuna hevonen. Genressä tehdään siten lähes poikkeuksetta suoraa viittausta harrastuksen ytimeen.

Myös hahmojen tunnetilojen kuvaus, nuortenkirjan genrestä riippumatta, on olennainen. Esimerkiksi hevoskirjoista nähdään, miten ihmishahmot on kuvattu olemaan yhtä rakastamiensa eläinten kanssa, hevosista puolestaan on nähtävissä eläimen usein runollisen kaksijakoiseksi tulkittu luonne. Niissä on jotain villiä ja arvaamatonta, mutta toisaalta kesyä, herkän kaunista ja hellyttävää. Yksinkertaistettuna voitaisiin tiivistää, että hevoskirjojen genressä, kuten myös kaikissa muissa nuortenkirjoissa, halutaan kuvata hyvin suorasti kussakin niissä käsiteltyjen aiheiden tärkeimpiä, ihmistä perustavanlaatuisesti kiehtovia piirteitä. Hevosharrastuksessa sitä ovat hevoset ja hauskanpito niiden kanssa, jääkiekossa vauhti ja kunnianhimoinen jännitys, scifissä seikkailu ja pulmien ratkominen outojen koneiden ja laitteiden parissa, ja fantasiassa mahdollisena ja mahdottomana pidetyn tietoinen uhmaaminen.

Symboliset viittaukset eivät ole nuorille kuvittamiselle tyypillistä, vaan heitä enemmänkin kutsutaan ”suoraan mukaan seikkailuun”. Toisin sanoen kuvitukset kansissa ja sisäsivuilla on luotu kuin porteiksi tarinan kertomaan maailmaan, jotka eivät jätä epäselväksi, mitä ne tarkoitusperillään hakevat. Tietty vakavasti otettavuus on kuitenkin myös läsnä eikä teini-ikäisille suunnatuista kirjoista löydy mitä tahansa. Piirrookset ovat toteuttamisen tekniikasta riippumatta taidokkaita ja tyylikkäitä, ja niiden kuvaamisessa hahmoissa on jotakin samastuttavaa – usein lukijan kanssa sama ikä, mutta varsinkin harrastuksista kertovissa kirjoissa huokuu myös lukijan ja tarinan hahmon yhteinen harrastusmaailma ainutlaatuisine piirteineen. Nuoret kaipaavat yhteisöllisyyttä ja yhteen kuulumista (MLL s.a.), joten tämän heijastaminen myös kuvituksissa vetoaa heihin luonnostaan.

Kaikki edellä käytyt havainnot palauttivat miettimään koko kirjan kuvittamisen ydinkysymyksiä. Onko nuorille suunnatussa kuvituksessa oleellisempaa luonne ja tarina vai huippuunsa viritetty, miellyttävä estetiikka? Vai onko näiden kahden seikan merkitys toisiinsa nähden tasa-arvoinen ja toisistaan erottamaton? Näihin vastaisin havaintojeni perusteella, että nimenomaisesti tasa-

arvoinen. Estetiikan merkitys vaikuttaa toki korostuneen sitä mukaa, mitä uudempiin kirjakuviin mennään, mutta tarinasisällön kuvaaminen toistuu kirjojen iästä ja genrestä riippumatta tärkeänä. Huomioitavaa on myös kirjojen kuvituksissa esiintyvien tyyli- ja tekniikkaratkaisujen usein vahva sidonnaisuus kuvittajan omaan, persoonalliseen piirrostyyliin: hyvä esimerkki tästä on Mika Launiksen kuvittamat Harry Potter-kirjat (kuva 6, 27). Tästä analyysistä saatujen eväiden avulla on nähtävissä selvästi, että genrestä riippumatta kuvittajan ei kannata pitää luovaa käsijarrua päällä. Suuret seikkailut, tuskaiset taistelut ja kahjut kommellukset eivät ole teini-ikäisille vain tapahtumia muiden joukossa: ne ovat täyttä tappuraa, elämystä ja kokemusta. Nuori kokee vahvasti, eikä kuvituksillakaan ole siksi syytä piiloutua vaatimattomuuden harmauden taakse. Värien näyttävä käyttö, liikkeen dynamiikka ja dramatiikka – siinä kolme jokaiselle nykyaikaiselle nuortenkirjalle tyypillistä ominaisuutta.

5 KIRJAN KUVITTAMINEN

Nuortenkirjojen laajan silmämääräisen tutkimisen ja muutaman tarkemman analyysin perusteella sain löyhän vision siitä, millaiseen suuntaan lähtisin omaa kuvitusprojektiani viemään. Ongelmana oli innoittavien esimerkki- ja esikuvateosten määrän runsaus, mutta koska tarkoituksenani oli alusta alkaen ollut yhdistää 1990–2000-luvun trendejä ja muotia kirjaprojektissa etenkin sen hahmosuunnittelussa, vähitellen mielikuva teoksen sisäkuvituksista alkoi hahmottua paremmin.

Syy edellä mainittujen trendien mukailuun on yksinkertainen. Kirjan tarina alkaa vuodesta 1999, joten 2000-luvun vivahteet tuovat tarinan kuvituksiin mukavaa autenttisuutta, ajan kuvaa henkivää tuntua. Myös henkilökohtaiset syyt vaikuttavat: olen syntynyt 1990-luvun puolivälissä, joten tuon ajan muistot varhaisesta lapsuudesta lomittuvat vahvasti yhteen omien ensimmäisten hevos-tallikäyntieni kanssa. Näin teoksen kuvittaminen ajan tyyliin ja tuntuun muodostaa minulle henkilökohtaista arvoa, hauskaa tapaa palata lapsuuden mielenmaisemiin ja kokemuksiin.

5.1 Kuvituksen muotokieli, tyyli ja tekniikka

Tutkittuani kuvittamista käsitteleviä aikalaisteoksia, eli oman aikansa arvostettujen kuvittajien töitä esitteleviä kirjoja 2000-luvun alusta, tein joitain visuaalisia havaintoja. Parikymmentä vuotta sitten kuvittamista näytti leimaavan yleisesti ottaen värikkyyys ja rento kokeilunhalu. Tekniikoita ja tyylejä yhdistettiin näkyvästi, ja tekstuureilla ja pinnoilla oli suuri merkitys. Myös tietynlainen ”värien kapina”, eli värien villi ja ennakkoluuloton yhdisteleminen nousi usein esille. (Kuva 15, vasemmalla.) Toisaalta tiukka monokromaattisuus eli vain yhden värin käyttäminen esiintyi ilmiön vastapainona (kuva 15, oikealla). Näiden kahden kiinnostavan ääripään kokeileminen muodostui nopeasti myös omien kuvituksieni johtavaksi innoitukseksi.

Kuva 15. Vasemmalla Patrick Morganin kuvitus Selfridgesille ja oikealla Jason ”Jacey” Cookin kansi Computer Arts -lehdelle (Illustration Now! 2005)

Aiemmin suosittu tyylikeino eli näkyvä sekatekniikka, jossa yhdistetään vaikkapa klassista vesivärimaalausta ja tietokonegrafiikkaa, vaikuttaisi tätä nykyä korvautuneen kokonaisvaltaisella digitaalisella kuvittamisella. Kuten todettua nuortenkirjojen kuvituksen yhteisiä piirteitä kokoavassa luvussa 4.4, digitaalisiin välinein toteuttaminen ei kuitenkaan tarkoita automaattisesti minimalistista ilmettä, vaan perinteisen käsintehdyn piirrostekniikan tuntu on tyyllillisenä valintana suosittu. Kuvitukseen halutaan luonnollista, orgaanisen tuntuista pintaa ja sävytyksiä, vaikka digitaalinen sileys vaikuttaakin niissä vahvana.

Näillä pohdinnoilla päädyin lopulta seuraavanlaiseen tavoitteeseen: kuvituk-
sien kivijalkana toimisi käsin piirretyt hahmot, mutta joiden päälle rakennetaan
digitaalisten välineiden avulla ”lisäkerrokset” eli esimerkiksi väritys ja mahdoli-
set erikoisefektit. En kuitenkaan halunnut 2000-luvun alkupuolelle ominaista
räiskyvää olemusta ja siksi päädyin rajaamaan kuvituksien väripaletit kohtalai-
sen minimiin, vain kahteen tai kolmeen väriin ja niiden eri sävyjen käyttöön, ja
suosimaan väritystekniikassa hillittyä yleisilmettä.

Hahmosuunnitteluun panostaminen on toinen erottuva piirre nuorille kuvittami-
sessa. Usein hahmot on toteutettu kohtalaisessa määrin todellisuutta mukail-
len, mutta tiukka realismi ei toisaalta ole nuorille kuvittamisen tyypillisintä alu-
etta. Hienoinen tyyllittely, usein etenkin sarjakuvamaisella tapaa, on suosittua.
Tällä perustein lähdin myös itse viemään omien hahmojeni tyyllillisiä valintoja
kohti hieman sarjakuvamaista otetta ja tuntua. Luvussa 5.3 käsittelen hahmo-
suunnittelua tarkemmin.

5.2 Ympäröivä maailma ja tarinan miljöö

Jotta mikä tahansa kirja voidaan kuvittaa vakuuttavasti, on piirroksia suunnitel-
taessa huomioitava paitsi tyyllilliset valinnat ja hahmojen ulkomuoto, myös mil-
jöö ja maailma, jossa hahmot elävät. Tässä opinnäytetyössä kuvitettava tarina
edustaa tyylliltään realismiin nojautuvaa arjen kuvausta, joten tarvetta fantasi-
anomaiseen maailmansuunnitteluun ei ole. Innoitus on toisin sanoen ammen-
nettavissa suoraan todellisesta elämästä.

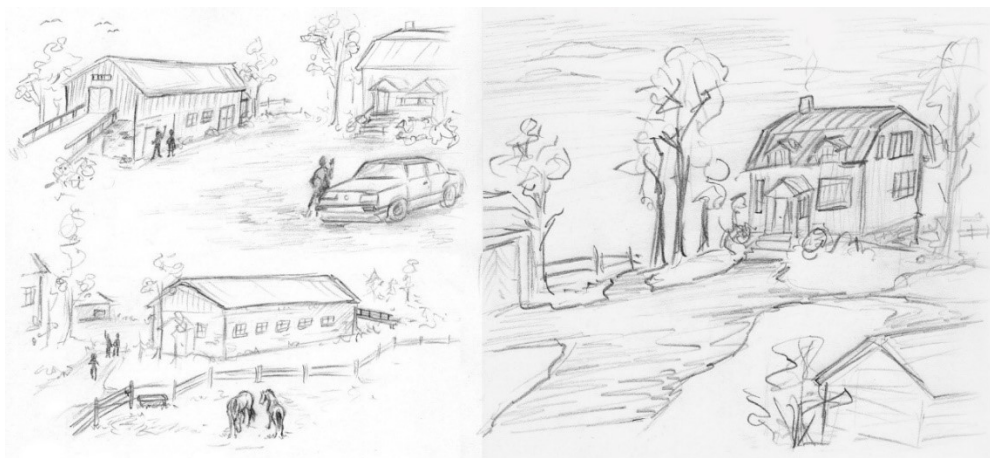
Koska olen Varsinais-Suomesta kotoisin, halusin hyödyntää tarinassani tuttuja
kulmakuntia. Tästä syystä Salon lähialue ja varsinkin Kiskon ja Perniön veh-
reät, joskin muuttotappioiset entiset kunnat puhuttelivat minua luonteensa ja
taustatarinansa puolesta. Kirjassa päähenkilö usein mainitsee kotipaikkakun-
tansa olevan ”hiljaista, muttei kovin kaukana kaikesta” olevaa seutua, jossa
”on paljon tyhjilleen jääneitä taloja, kiitos laman ja pois kuihtuvien työpaikko-
jen”. Kaikessa inhorealistisessa, viime vuosikymmeninä kovin tutuksi käy-
neessä kaavassaan nämä kaksi entistä kuntaa minulle tulivat ensimmäisinä
mieleen. Varsinkin Kisko on kuuluisa menneisyydestään entisenä kaivospitä-
jänä ja nykyisenä kulttuuriympäristönä, joka on suosittu paikka kesämökkeili-

jöiden parissa (Järvien Kisko s.a.). Vastaavasti Perniössä on yhä nykyään paljon maataloja ja -tiloja, mikä näkyy esimerkiksi runsaana lähiruuan torimyyntinä kesäkaudella (Perniön kirkonkylä s.a.). Molemmat seudut ovat poikkeuksellisen luonnonkauniita klassisessa eteläsuomalaisessa mielessä (kuva 16).

Kuva 16. Mutkittelevaa tietä eteläisessä Salossa (VisitSalo 2021)

Salon lähiseutujen maaseutumiljöön innoittamana tiesin pian, mitä halusin päähenkilön perheen pihapiiriin sijoittuvissa kuvituksissa näkyvän: vanha 1920–1930-luvun mansardikattoinen, pieni maalaistalo, jonka vieressä on talliksi muutettu kivinen navetta ja muita ulkorakennuksia. (Kuva 17.) Aiemmin varta vasten hevosille suunniteltuja tallirakennuksia näki ainakin oman kokemukseni mukaan melko harvoin ja sen sijaan oli tavanomaista, että juuri entiset navetat kunnostettiin hevosten pitoon. Tätä pientä yksityiskohtaa halusin hyödyntää omassa tarinassani. Lisäksi tarinan ajankuvaan nähden, jossa eletään 1990-luvun lopulla yhä hieman vuosikymmenen lama-ajan pitkälle ulottuneissa varjoissa, vanhan remontointi kokonaan uuden rakennuttamisen sijasta tuntuu tältäkin osin realistisemmalta.

Kuva 17. Luonnoksia tarinan miljööstä (Koponen 2022)

Tallin sisätilojen suunnittelua varten muistelin jälleen omia kokemuksiani hie-
man vanhempaa tekoa olevista hevostalleista, joissa olen käynyt, mutta yhtä
lailla hain myös selaimella esimerkkejä suomalaisista talleista esimerkiksi rat-
sastuskoulujen kotisivuja tutkimalla. Talli sisätiloineen, saati päähenkilön koti,
eivät tule omaamaan kuvituksissa erityisen merkittävää roolia, mutta niiden
tarkka hahmottelu on tärkeää kuvituksien uskottavuuden ja oman työnteon
helpottamisen kannalta. On aina paljon toimivampaa ryhtyä selvät piirteet
omaavan maailman kuvaukseen, kuin käsitellä enemmän tai vähemmän mieli-
kuvissa epämääräisenä näyttäytyvää möykkyä.

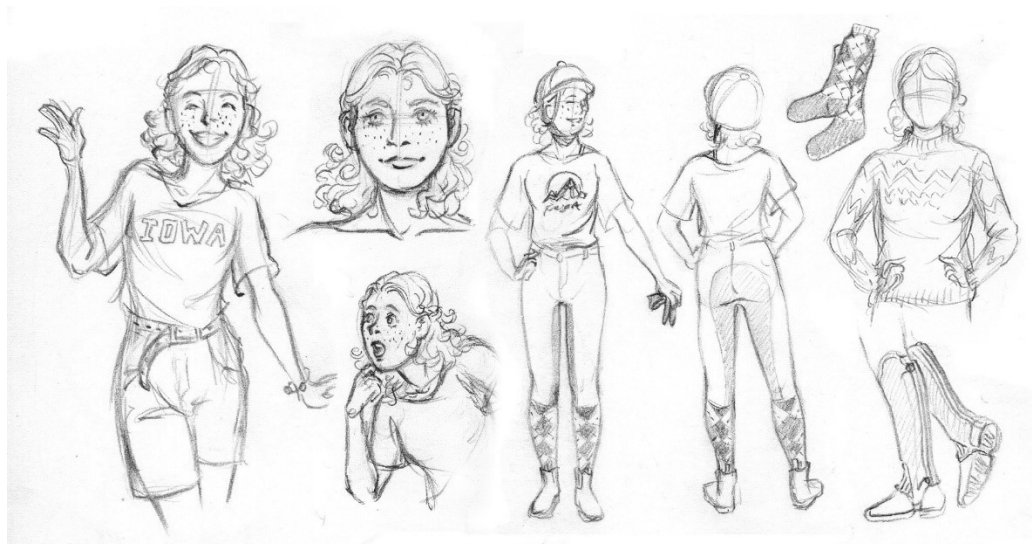
5.3 Hahmosuunnittelu

Kun taustatyö ja ensimmäiset visuaaliset ideoinnit oli tehty, siirryin kuvituksien
kannalta hyvin tärkeään asiaan: kuvituksessa esiintyvien hahmojen tarkkaan
suunnitteluun. Hahmosuunnittelu on vivahteikas prosessi, jossa avainase-
massa on tarinaan sopivan, mieleenpainuvan hahmon luominen. Jotta koko-
naisuus olisi toimiva, suunniteltava hahmo tarvitsee ulkonäön lisäksi luon-
netta, taustaa ja tarkoitusperiä. Tämä auttaa antamaan hahmolle sen olemuk-
sen ja sielun, jolloin kuvittajan työ helpottuu. (Kar 2019.)

Koska kirjan tarina sijoittuu oikeaan menneisyyden ajanjaksoon, kirjan kuvituk-
sissa esiintyvien hahmojen on sovittava aikakautensa maailmaan. Tämän li-
säksi on tehtävä kartoitusta, miltä parinkymmenen vuoden takainen hevoshar-
rastus näytti. Millaiset varusteet hahmoilla on yllään? Millaisia vaatteita he
käyttävät? Eli miltä näytti ”sen ajan muoti”?

Tallielämä työtä ja hikeä vaativana harrastuksena ei luonnollisestikaan tapaa
edustaa huippumuodin tyyssijaa, mutta myös hevosurheilussa on nähtävissä
trendivirtauksensa. (Riikonen 2020, 35–38.) Useimmiten pukeutuminen kui-
tenkin rajautuu käytännön sanelemiin ehtoihin ja mukavuuteen: käytetään
vaatteita ja varusteita, jotka ovat turvallisia mutta rentoja, ja ne voi liata huo-
letta tallitöissä ja eläimiä hoitaessa. Koska kirjan päähenkilöllä on vanhem-
piensa ja serkkujensa perheen kanssa pieni talli, joka sijaitsee päähenkilön
kotona pihapiirissä, hän viettää käytännössä kaiken liikenevän aikansa hevos-
ten parissa puuhaillen. Yläasteikäisten riennoissa häntä harvemmin nähdään,

joten muotivaatekokoelmalle ei hahmolla ole tarvetta. Hänellä on tästä huolimatta omaa persoonaa ja makua peilaavia mieltymyksiä: päähenkilön lempiväreiksi vakiintui jo varhain hänen herkkää luonnonlapsen luonnettaan huo-kuva sininen ja sinivioletti. (Kuva 18, liite 1.)

Kuva 18. Luonnoksia tarinan päähenkilöstä (Koponen 2022)

Omasta lapsuudesta muistan isojen, väljähihaisten t-paitojen ja farkkujen olleen tuona aikana lähes jokaisen vakiovaatteita. Trenditietoiset tytöt ja naiset suosivat tiukempia ja lyhyempiä toppeja ja t-paitoja, ”napapaitoja”. Muistinvirikistyksenä selailin kuitenkin myös runsaasti aikakauden lehtiä, pukeutumiseen liittyviä kirjoja ja muita inspiraation lähteitä. Vanha mututuntuma ei paljoa ollut eksyksissä. Niinpä suunnittelin päähenkilön edustamaan tätä hyvin yleistä rentoa pukijaa, joka ei kanna huolta siitä, onko ”hiuspanta juuri oikeilla kohdillaan korvien takana”. Hänelle muut asiat ovat ulkonäköä oleellisempia. Päähenkilö on verenperinnöltään myös puoliksi suomenruotsalainen: äidin puolelta löytyy jo edesmennyt ukki, *morfar*, joka oli merimies. Näin on vain loogista, että hahmon rakkaus luontoon, käytännön työhön ja – totta kai, sinistä heijastavaan väripalettiin, sopii osaksi hänen luonnettaan.

Päähenkilön paras ystävä on hänen nuorin serkkunsa samasta perheestä, jonka kanssa talli on perustettu. Tällä parhaalla ystävällä on tarinassa erittäin tärkeä rooli, sillä tarina keskittyy pitkälti hänen ja päähenkilön väliseen erottamattomaan ystävyteen ja hahmojen yhdessä kasvamiseen. Aivan kuten päähenkilökin, myös hänen ystävänsä on käytännöllinen pukeutuja. Hahmossa on kuitenkin enemmän ulkonäkökeskeisyyttä ja tyttömäisyyttä: hän on kolmen

siskoksen joukkion nuorin, joten on kasvaessaan saanut seurata heidän edesottamuksiaan ja mahdollisia identiteettikokeilua hyvin läheltä, usein ihailien.

Parhaassa ystävässä halusin alusta asti näkyvän jollain tavalla aidosti persoonallista luonnetta, sillä hahmon tarkoitus ei ole olla ”vain päähenkilöä tukeva lisä, joka jää hänen varjoonsa”, vaan tämän elämää rikastuttava oma itsenäinen minänsä: sellainen kuin oikeissakin ihmissuhteissa ystävät ovat. Nopeasti päädyin päähenkilöä toki muistuttavaan mutta koruista pitävään, luonteeltaan tasapainoiseen tyttöön. (Kuva 19, liite 1.) Päähenkilö ei lievistä poikatyttömäisyydestään huolimatta ole kovinkaan tyypillinen stereotypian edustaja, vaan on tätä parasta ystävänsä usein herkempi ja ottaa helpommin vaikutteita muista ja muiden mielipiteistä. Näin kumpikin hahmoista edustaa hienovaraisella tapaa sekä niin sanotusti feminiinisinä että maskuliinisina pidettyjä piirteitä, vaikka kumpikin heistä ovat tyttöjä. Vahvasti stereotyyppisen sukupuolenkuvauksen purkaminen on hahmosuunnittelussani olennaisessa asemassa tukien sen sijaan ajatusta, että ”meistä kaikista löytyy molempia piirteitä”.

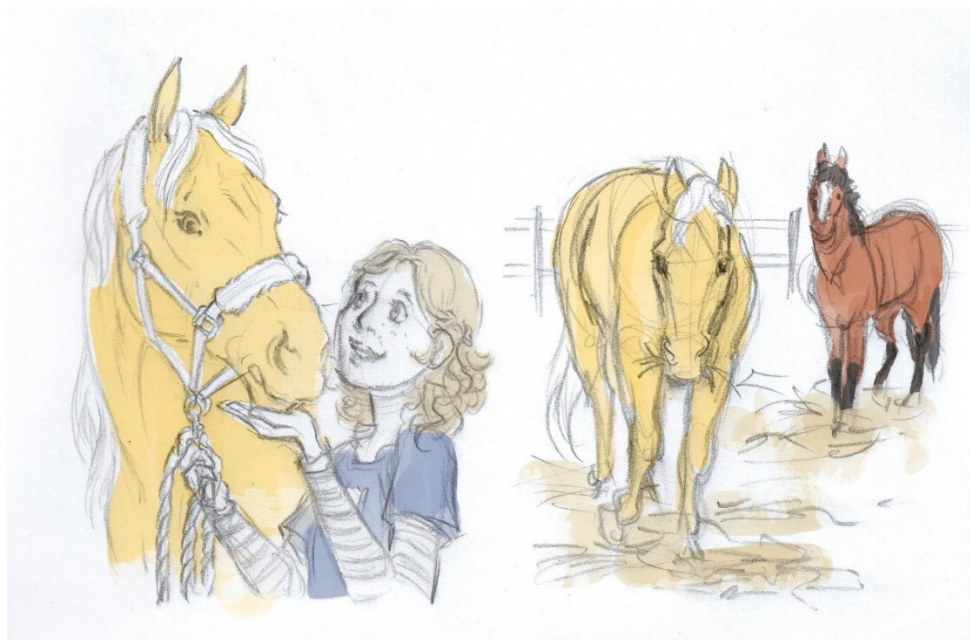

Kuva 19. Luonnoksia päähenkilön parhaasta ystävästä (Koponen 2022)

Tätä molemmin puolin hahmoissa ilmenevää vastavuoroisuutta esille tuodakseni toteutin päähenkilön toki hieman poikatyttömäisenä, rentoja ja jopa säkkinäisiä vaatteita suosivana hahmona, mutta antamalla hänelle hiuksiksi sievät enkelikiharat. Parhaalle ystäväälle valitsin värikkään korukokoelman, mutta vastoin klassisen tyttömäisyyden ajatusta lyhyet, tuskin korvat peittävät hiukset. Molemmat hahmot ovat tarinan alussa 13-vuotiaita, sen päättyessä 15-

vuotiaita, ja kumpikin aloittamassa pian uutta elämänvaihetta lukion ja ammattikoulun merkeissä. Siten hoikasta ja liikunnallisesta ulkomuodostaan huolimatta heillä on kasvoissaan vielä lapsenpyöreyttä. Nuorille kuvittaessa hahmojen samastuttavuus on nimittäin tärkeää etenkin, kun kyseessä on realistisia henkivä tarina. Fantasian ja scifin osalta vapauksia on enemmän, mutta silloinkin hahmojen tulee peilata nuorten todellista maailmaa.

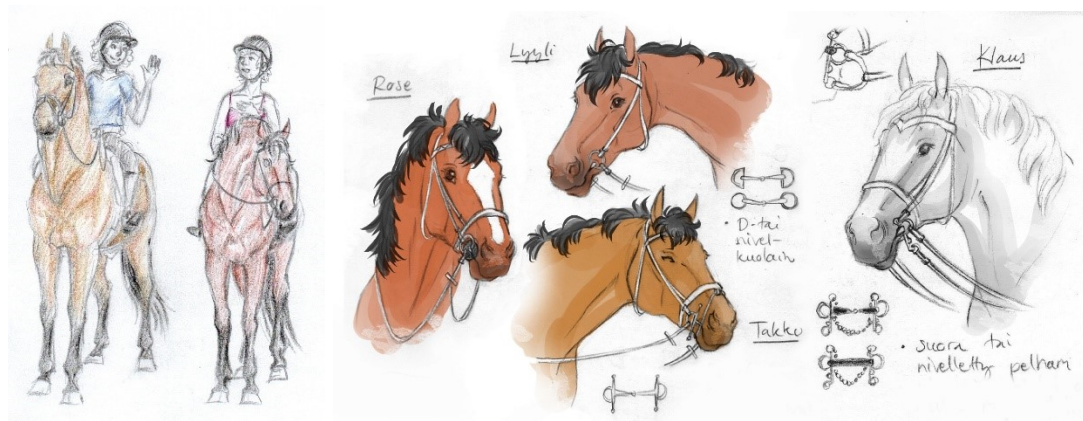
Mutta mitä on hevosaiheinen kuvitettu nuortenkirja ilman ihmishahmojen nelijalkaisia ystäviä? Myös ne vaativat oman suunnitteluosionsa. Luonnollisesti päähenkilön omalla hevosella on tarinassa hevoshahmoista suurin ja tärkein rooli (kuva 20, liite 1). Kiltin nuoren tamman tulo päähenkilön maailmaan on hahmon elämän tärkeimpiä tapahtumia, ja siten hevosesta ja askareista sen kanssa kerrotaan kirjassa paljon. Hevonen on aiottu päähenkilölle tulevaisuuden kilpahevoseksi, joten se määrittää olennaisesti hahmon suunnittelua. Ihanteelliset urheiluhevokset ovat yleensä jonkinlaisia lämminverisiä, joten loogisesti ajatellen tähän viittaava ulkonäkö löytyisi myös tästä hevosesta.

Kuva 20. Luonnoksia päähenkilön omasta hevosesta (Koponen 2022)

Päähenkilön oman hevosen lisäksi tallissa asuu sen seurana neljä muuta lajitooveria. Näistä yksi on päähenkilön perheen ensimmäinen oma hevonen, joukkion pienin ja sen ainoa poni, sekä kaksi laukkauransa aikoinaan Englannissa päättäneitä englannintäysiveristä, jotka ovat päähenkilön vanhempien harrastehevosta. Viimeisenä on päähenkilön ystävän isosiskon hevonen, joka on

hankittu niin ikään kilpailemisen tarkoituksessa. Kyseessä on siten päähenkilön oman ratsun tavoin urheilullisempaa tyyppiä oleva valkoinen puoliverihevonen. (Kuva 21, liite 1.)

Kuva 21. Luonnoksia tarinan muista hevosista (Koponen 2022)

Tarinan muut hevoset ovat päähenkilön oman hevosen – ja kaikkien muiden tarinan ihmis- ja eläinhahmojen tavoin – tarkoitettu omiksi, itsenäisiksi palasikseen tarinan kokonaisuutta muovaavassa palapelissä. Niillä on jokaisella oma luonteensa ja historiansa, jota pyrin hahmosuunnittelussa heijastamaan. Esimerkiksi toinen entisistä laukkahevosista on tapaturmaisesta vammasta johtuen puolisokea ja näkee vain toisella silmällään. Vastaavasti parhaan ystävän isosiskon omistamasta hevosesta huokuu tietty arvokkuus, ehkä haastavuuskin, sillä kyseessä on herkkä mutta voimakastahtoinen kilpahevonen. Sen sijaan tallin ponikokoinen asukki on muovautunut lempeyden ja helpon käsiteltävyyden ympärille. Pienen läsipäisen hevosen ryhdissä ja luonteessa näkyy kiltteys, rauhallisuus ja luottavaisuus ihmiseen.

Kaikissa hahmokuvituksissa halusin alusta alkaen hyödyntää tietynasteista realistisuuden tuntua, mutta kallistamalla niitä sarjakuvamaisen ilmaisun suuntaan. Tämän toteutin mukailemalla todellisuutta, mutta lisäämällä siihen korostettua ilmeikkyyttä ja piirteiden pelkistämistä. Tämä tekee kuvittamisesta myös ilmaisullisesti helpompaa, sekä kuvan tulkitsemisesta lukijoille selvempää: helposti tulkittavissa olevat tunnetilat ja kehonkieli kuuluvat nimenomaan nuortenkirjan kuvituksiin. Se myös mahdollistaa hienoisen liioittelun, mikä usein toteutetaan nuortenkirjoissa joko selvän huumorin tai dramatiikan kautta. Sillä, kuten todettua jo aiemmin, nuoret kokevat vahvasti ja kaipaavat samastumista usein juuri tunteiden myllerrykseen, olivat ne sitten ilon tai surun tunteita.

5.4 Valmiit kuvitukset

Tässä opinnäytetyössä kuvaan kannen ohella kolmen tarinakuvituksen prosessia. Valmis kirja tulee sisältämään yhteensä noin kahdeksan lukua, ja jokainen niistä alkaa omalla, kyseistä lukua elävöittävällä kuvituksellaan. Projekti tulee siten jatkumaan vielä opinnäytetyön jälkeenkin.

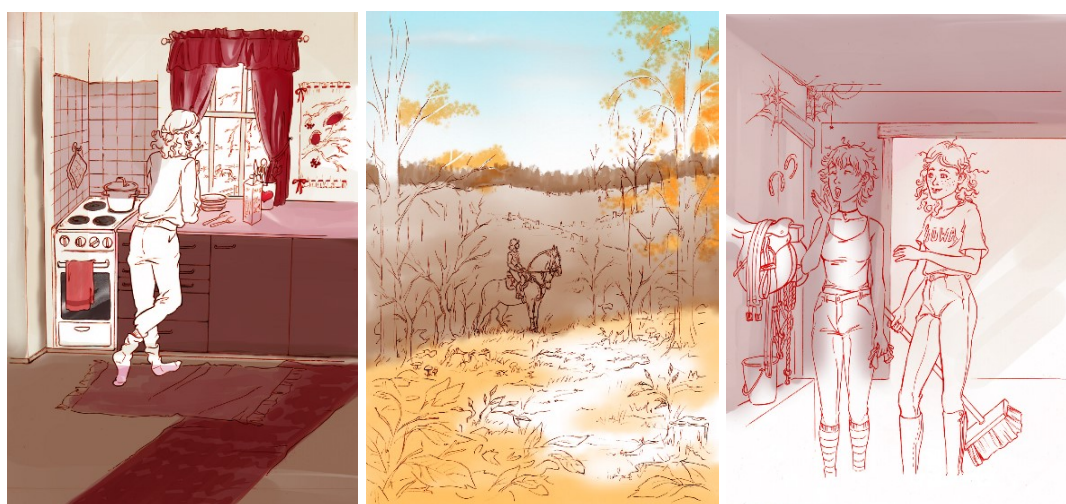
Koska nuorille suunnatussa kuvittamisessa sisältörikkaus on hyvin tärkeää, pyrin alusta asti valitsemaan kuvituksiin niiden kesken erilaisia toimintoja ja kuvakulmia: ulkona, sisällä, läheltä, kaukaa, hevosten kanssa ja ihmisten kesken. Koska tarina on päiväkirjamainen kertomus päähenkilön arjesta ja elämästä ulottuen vuodenajasta toiseen ja kokonaisuudessaan parin vuoden mittaiselle aikajänteelle, tapahtumia matkalle mahtuu paljon.

Ensimmäisessä kuvituksessa onkin meneillään joulukuu: päähenkilö nojaa keittiötason ja katsoo ulos ikkunasta aitauksessaan heiniä syöviin hevosiin. Riisipuuro porisee liedellä (kuva 22, vasemmalla, liite 2). Toisessa kuvituksessa on syksy ja Etelä-Suomen ruska parhaimmillaan. Päähenkilö on metsäretkellä hevosensa kanssa ja pysähtyy mietiskelemään elämän menoa vastakaadetun hakkuuaukean äärelle. (Kuva 22, keskellä, liite 2.) Kolmannessa kuvituksessa sen sijaan on jälleen kesä. Päähenkilö on tekemässä suursiivousta tallissa parhaan ystävänsä kanssa, ja hikinen ja likainen työ vaatii veronsa: toinen tyttöistä haukottelee antaumuksella. Hahmot ovat kuitenkin iloisia, sillä sotkuisista vaatteista huolimatta lopputulos on palkitseva ja hyvässä seurassa työ sujuu. (Kuva 22, oikealla, liite 2.)

Kuva 22. Luonnokset kolmeen sisäkuvitukseen (Koponen 2022)

Koska innoituksenani kuvituksien suunnitteluun oli varhaisen 2000-luvun kuvitustrendit, kokeilin hyödyntää niitä ensin hahmojen ääriviivojen tekstuurissa piirtämällä ne käsin orgaanisen, rennon näköisiksi. Tiukkaa graafista sileyttä en halunnut tavoitella. Myöskään väritykseen en kovin viimeistelyä tuntua halunnut ja tätä lähdin siksi tavoittelemaan digitaalisesti hyvin luonnosmaisella, minimaalisesti varjostetulla ja pelkistetyllä väritystekniikalla. Väripaletista halusin niin ikään varsin suppean: se miellyttää omaa silmääni esteettisesti ja pukee nykyaikaista visuaalisuutta hyvin. (Kuva 23, liite 2.)

Kuva 23. Sisäkuvituksien välivaiheita rajauksien ja värikokeilujen kanssa (Koponen 2022)

Pian sain vision siitä, että pelkästään kuvituksissa esiintyvät hahmot voisi toteuttaa viimeistellysti, mutta taustan jättää rennoksi ja pelkistetyimmäksi. Sarjakuvamaisessa ilmaisussa on yleistä kokeilla tyylillisiä ratkaisuja vapaasti ja irrotellen, ja tehtyäni yhden kuvituksen melko viimeistellyksi kauttaaltaan (kuva 24, s. 51, vasemmalla, liite 2), lähdin riisumaan sitä takaisin yksinkertaisempaan asuun vähän kerrallaan jättäen hahmot koskemattomiksi (kuva 24, s. 51, oikealla, liite 2). Vahva kontrasti ympäristön ja hahmojen välillä näytti omaan silmääni kiinnostavalta etenkin, kun tällä tekniikalla pystyisi hyvin yhdistämään niin huolitellumpaa, perinteisempää lasten- ja nuortenkirjakuvitusilmettä kuin modernimpaa, 2000-lukumaista kokeilevuutta ja rajojen rikkomista. Huolellisen vertailun jälkeen päädyin vakiinnuttamaan tämän linjan kaikkiin kuvituksiin.

Kuva 24. Sisäkuvituksien väritysteknisiä kokeiluja (Koponen 2022)

Toteutin kaikki kolme kuvitusta lähes valmiiksi ennen palaamistani takaisin niiden pariin viimeistelyä varten. Jokaisessa kuvituksessa on oma päävärinsä: joulukuvassa se on punainen, syyskuvassa oranssi, ja tallin siivoamista esittävässä kuvassa violetti. Värit toistuvat sekä kuvituksien yleisessä sävymaailmassa että piirroksien ääriviivoissa, jotka eivät ole mustia vaan kuvan palettia mukailevia. Värivalinnat on tehty seuraamaan kuvassa haluttua tunnelmaa – joulunpunainen ja ruskanoranssi ovat tässä selkeitä. Siivouskuvan violetti sen sijaan on epäsuoremmin ymmärrettävä, mutta silti perusteltavissa: kuka haluaisi viettää aurinkoista hellepäivää siivoten? Toisin sanoen, ei suotta ole vanha määre, että suursiivoukset tehdään sadesään sattuessa. Violetti ja purppura väri toistavat sen tallin ikkunoista sisään heijastuvaa utuista tunnelmaa. Valon väri ei ole sama harmaa kuin syysateiden koittaessa vaan kesäajan oma ainutlaatuinen, vivahderikas yhdistelmä kylmiä ja lämpimiä sävyjä – aivan kuten violettikin on sinisen ja punaisen värin risteymänä.

Viimeistellyissä piirroksissa palasin vielä kerran tavoitteideni ääreen. Onnistuinko niissä? Digitaalisessa kuvittamisessa on kiusaus jäädä hiomaan työtä loputtomiin, mutta lopulta valmiiksi katsomani versiot kehkeytyivät sellaisikseen. (Kuva 25, s. 52, liite 3.) Erityisen mielissäni olen kuvituksien tarinallisuudesta, vaikka ne eivät edustakaan toimintasarjakuvamaista vauhdikkuutta. Koen toisin sanoen onnistuneeni hienovaraisten seikkojen ja tunteiden kuvauksessa hyvin – satula ja suitset ovat siivouksen jäljiltä paikallaan tallin seinustalla, eikä päähenkilö malta kohdentaa ajatuksiaan pois hevosista edes

joulupuuroa keittäessään vaan katselee näitä ikkunasta kuin ylpeä omistaja ainakin. Yhteinen hetki oman hevosen kanssa metsän laidalla puolestaan on syviä mietteitä täynnä, ja aika tuntuu pysähtyneen hetkeksi kokonaan.

Kuva 25. Valmiit kolme sisäkuvitusta (Koponen 2022)

Huomioitavaa on, että kuvituksen rajaus saattaa projektin keskeneräisyydestä johtuen muuttua vielä tulevaisuudessa sitä mukaa, kun kirjan loput viisi kuvitusta valmistuvat. Alustava suunnitelmani kirjan koosta on 130 x 215 millimetriä ja tässä nähtävät kuvitukset ja kansi on toteutettu näiden mittojen mukaan. Olen tämänhetkiseen lopputulokseen ja suunnitelmiini tyytyväinen.

6 KANSISUUNNITTELU

Kuten todettua luvussa 4.3 hevostekijöiden visuaalisuutta koskevan analyysin ohessa, selkein yhdistävä tekijä genren kirjojen kansien välillä on hevosen kuvaaminen tavalla tai toisella. Harrastus keskittyy poikkeuksellisen voimakkaasti eläimen ympärille. Kirjat toistavat tätä kuvaten hevosia eri ympäristöissä, yhdessä ihmisen tai lajitoverien kanssa, tai eläimen kauneutta ylistävänä ”villinä ja vapaana” versiona ilman ihmisten kehittämiä varusteita yllään. On selvää, että oikean kohderyhmän houkuttelemiseksi on hevostekijöissä haluttu tällä alleviivata, mistä harrastuksesta kirja kertoo. Siksi lähdin lähestymään aihetta hieman toisenlaiselta kannalta: olisiko mahdollista toteuttaa onnistunut kansisuunnittelu, jossa hevonen ei esiintyisi lainkaan? Entä jos harrastukseen viitattaisiin epäsuoremmin, mutta silti selvästi?

Etenkin vasta-alkajille ja nuorille hevosten ystäville on ominaista, että tietoa harrastuksesta ja hevosten hoidosta ei ole vielä paljon ja opittavaa löytyy. Moni kuuluisaan ”hevoskuumeeseen” hurahtanut omaksuu kuitenkin nopeasti niin alan opaskirjat kuin internetin tietosivut: ryhdytään opiskelemaan hevosten hoitotarvikkeista ja ratsastukseen tai ohjasajoon tarvittavista varusteista. Kenties kansisuunnittelussa voisi hyödyntää tällaisia yksityiskohtiin nojautuvia viittauksia kertomaan lukijoille, mistä kirjassa on kyse? Esimerkiksi satulan ja suitset tunnistaa jokainen – myös ihminen, joka ei olisi koskaan hevosen selässä istunutkaan. Tämän lisäksi kaikki hetkeäkään hevosia harrastaneet tai talleilla pyörineet tunnistavat monia muita varusteita, jos eivät nimeltä, niin varmuudella ulkonäöltä. Ryhdyin tekemään listaa aiheesta ja lähestymään kannen suunnittelua tältä kantilta katsoen.

6.1 Värit, tyyli ja yhtenäisyys sisäkuvitukseen

Analyysini perusteella sekä kansilta että sisäsivuiltaan kuvitetut nuortenkirjat ovat tyyllillisesti usein erittäin yhtenäisiä. Halusin noudattaa tätä mallia myös omassa työssäni ja siihen hienoisen sarjakuvamaiseksi vakiintunut tyylivalintani sopi kaiken lisäksi oikein hyvin.

Kuten sisäsivujen kuvituksissa, myös kannen kuvituksessa ja sen muissa väreissä halusin alusta asti olevan varsin vähäinen väripaletti, jossa värillinen ilmaisu on luotu pääasiassa eri sävykerroksien rakentamisella. Mielessäni kävi myös monokromaattinen, yksivärinen toteutus, jota lähdin kokeilemaan monin eri versioin ensimmäisien luonnoksien päälle. Koska nuortenkirjat ovat keskimäärin varsin värikkäitä – vaikka sävyiltään niin murretut kuin varsinkin nykyään myös hyvin tummavoittoiset kansikuvitukset vaikuttavat yleistyneen – ryhdyin pohtimaan juuri tämän kirjan mahdollisuuksia. Miltä näyttäisi erittäin vaalea tai vastaavasti tumma, ei kuitenkaan musta- tai synkkäsävyinen kansi? Mielessäni kävivät muun muassa hiekan ja heinän sävyjä toistava paletti, sekä päähenkilön lempivärien innoittamana veden sininen ja iltataivaan hento violetti – kaikki hyvin luonnonläheisiä värejä tukemaan tarinan jalat maassa-henkistä luonnetta. (Kuva 26, s. 54.)

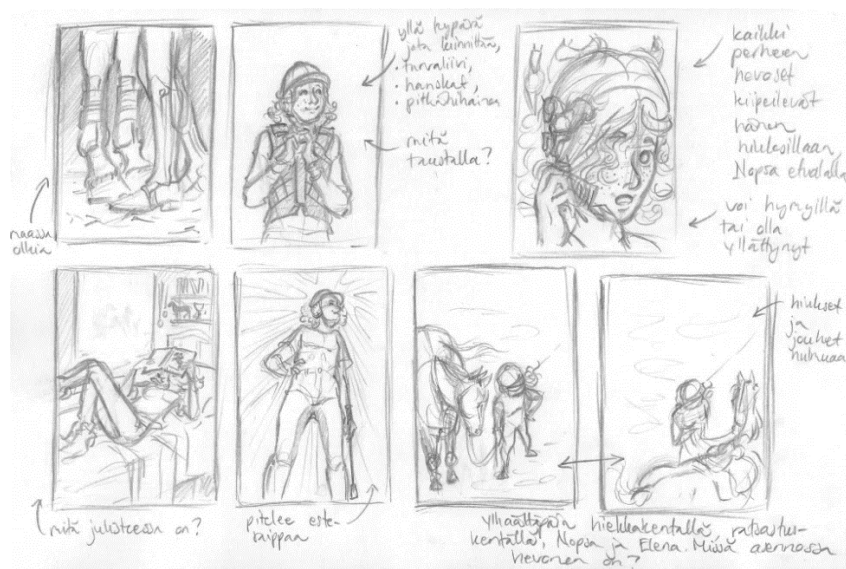

Kuva 26. Vaihtoehtoja kannen väripalettiin (Koponen 2022)

Kannen piirroksen tyyliässä taas halusin säilyvän saman ilmeen ja tyylin kuin sisäkuvituksissa, mutta kokonaisuuden olevan näitä taiteellisempi – viimeistelympi ja maalauksellisempi. Joka tapauksessa kansi viestisi kirjaan tulevien muiden kuvitusten tavoin jotakin tarinan sisällöstä. Mitään kovin abstraktia tai symbolista kanteen ei siten tulisi sisältymään, vaan se olisi selvä ”kurkistus” sisään tarinan kertomaan maailmaan. Tämän vuoksi tiesin jo varhain, että päähenkilö, tavalla tai toisella, esiintyisi jo kirjan otsikon kirjainten alla oman tarinansa markkinoijana.

6.2 Luonnosideat ja kansikuvituksen toteutus

Koska tarina keskittyy ratsastukseen, ravihevosten ohjasajovarusteet saatettiin kannen osalta unohtaa. Sen sijaan esimerkiksi esteratsastuksen ja muun ratsastuskentällä tapahtuvan toiminnan sekä maastossa tarvittavat varusteet kuuluvat tarinaan olennaisena. Päähenkilö käy tarinan aikana hevosineen myös muun muassa ratsastuskilpailuissa sekä poninäyttelyssä, joten näissä erikoistapauksissa vaadittavien varusteiden tutkiminen kuului lisäksi pohjatyöhöni. Luonnoksia kanteen syntyi lopulta lukuisia. (Kuva 27.)

Kuva 27. Joitain idealuonnoksia kansikuvitukseen (Koponen 2022)

Erilaiset ideani harrastuksen epäsuorasta kerronnasta rikastuivat jokaisen uuden, arkisen oivalluksen kautta. Luonnollisestikin halusin kannessa esiintyvän kirjan päähenkilön, mutta ideoin alusta asti kahta vaihtoehtoa tähän: päähenkilö yksin tai serkkunsa eli parhaan ystävänsä kanssa, sillä heidän erottamaton ystävyytensä on pitkälti osa tarinassa kulkevaa punaista lankaa. Myös ajatusta hevosihmisten kodin kuvaamisesta hyödynsin muutamassa luonnoksessa, muun muassa päähenkilön oman huoneen muodossa visualisoimalla hänet loikomaan sängyllään hevoskirjan kanssa. Muut luonnokset käsittelivät enemmän tai vähemmän päähenkilön valmistautumista päivän ratsastusharjoituksiin tai hänen hauskanpitoaan parhaan ystävänsä kanssa.

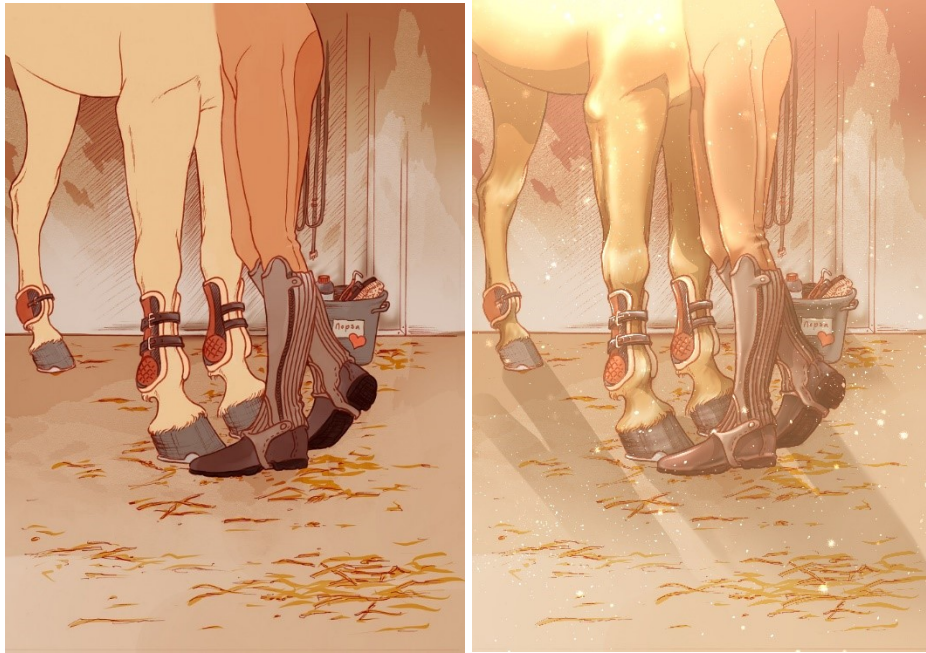
Toteutettavan kansiluonnoksen valitseminen oli erittäin vaikeaa. Rajasin ensin vaihtoehdot kolmeen, sitten kahteen. Näitä muutamaa luonnosta kokeilin sävyttää suunnittelemillani väripaleteilla nähdäkseni, mikä saattaisi toimia. Lopulta valitsin pitkällisen kamppailun jälkeen luonnoksen, jossa näkyy vain päähenkilön ja hänen hevosensa jalat – kuvakulma, jota en muista paljoakaan hevosista kertovassa kaunokirjallisuudessa nähneeni. (Kuva 28, liite 4.) Väripaleteista valitsin niin ikään kaksi, joita kokeilin luonnoksen päälle sellaisinaan. Suosikkini olivat paletit numero 1 ja 2. (Kuva 26, s. 54.) Lopulta päädyin selvänä valintana sopivaa tunnelmaa toistavaan pähkinänruskeaan väripalettiin.

Kuva 28. Valittu kansikuvitusluonnos ja värikokeiluja (Koponen 2022)

Vaikka lopullisen luonnoksen valinta kansikuvitukseen ei ollut helppoa, syyt ratkaisuun olivat lopulta selkeät. Pohdin asiaa itsenäisesti ja kysyin mielipidettä myös läheisiltäni. He olivat yksimielisesti tämän luonnoksen kannalla,

perustellen samoista syistä kuin minäkin: piirroksessa on omanlaista tunnelmaa. Kummankaan hahmon selvän, tunnistettavan kuvaamisen sijasta heidät on esitetty hieman salaperäisesti, herkän elokuvamaisesti. Se sopii tarinan luonteeseen todella hyvin. Rajattuani kansiluonnoksen ääriviivat käsin ryhdyin värittämään kuvitusta digitaalisesti, samalla tavoin kuten sisäsivujen kuvituksia (kuva 29, vasemmalla, liite 4).

Kuva 29. Vasemmalla valitun kansikuvituksen välivaihe, oikealla kuvitus valmiina (Koponen 2022)

Valmis kansipiirros syntyi paljon nopeammin kuin oletin ja oli yllättäen helpompi prosessi kuin sisäsivujen kuvitukset (kuva 29, oikealla, liite 5). Huolimatta alkuvaikeudesta, tehtyäni viimein päätökset sen tulevasta ulkomuodosta työ eteni kuin siivillä. Tiedän tämän johtuvan siitä yksinkertaisesta syystä, että selkeimmin kuin yhdenkään kuvituksen kohdalla, tiesin täsmälleen, mitä tavoittelin – tallin lämmintä tunnelmaa aurinkoisena kesäpäivänä, hetkeä ennen lähtöä päivän ratsastukselle. Lopputulos miellyttää minua kovasti, sillä koen onnistuneeni tämän mielikuvan toteuttamisessa niin hyvin kuin se omien taitojeni mitassa on mahdollista. Nyt saatoin syventyä ajatuksella kannen taittoon.

6.3 Taitto ja typografia

Minulle oli selvää alusta asti, että kansitaiton typografia olisi tyyliltään pehmeää ja varsin klassista. Kirja on loppujen lopuksi tyyliltään hillitty, vaikka siinä

pienen pientä 2000-lukulaista tuntua onkin. En silti halunnut rajoittaa suunnittelua etukäteen tehtyjen päätöksien kanssa vaan kokeilin ennakkoluulottomasti myös perinteistä antiikvaa hauskeempia ja pulleampia fontteja. (Kuva 30.) Ne eivät kuitenkaan heijasta tarinan persoonaa kunnolla, joten kovin räikeät vaihtoehdot eivät kanteen lopulta sopineet.

Kuva 30. Kannen typografiakokeiluja (Koponen 2022)

Tämänhetkinen visio kirjan nimestä on *Meidän yhteinen unelmamme*, mutta kuten kuvituksien kohdalla, saattaa sekin muuttua vielä tulevaisuudessa. Siten on mahdollista, että tässä opinnäytetyössä ”lopullisena” nähty kansioversio voi kokea muokkauksia tarinan lopullisen valmistumisen myötä. Kansikuvituksen valmistumisen myötä mielikuvani kannen taitosta oli kuitenkin niin selkeä, että erilaisia kokeiluversioita ei juurikaan tarvinnut tehdä. Saatoin lähteä suoriltaan asettelemaan palasia paikoilleen, ja kuten mainitsin jo sisäkuvituksien kohdalla, kirjan koko on kaavailtu mittoihin 130 x 215 millimetriä. Kansi noudattaa tätä samaa suhdetta.

Aseteltuani kannen pohjaa ja typografiaa paikoilleen, huomasin takakanteen sopivan muutakin kuin tuleva takakansiteksti viivakoodeineen. Jo viikkoja ennen varsinaisen kuvitustyön aloittamista olin piirtänyt tusseilla niin sanottua konseptitaidetta tarinaa varten – ajatuksenani päästä omista mietteistä lähemmäs kuvattavaa maailmaa ja miljöötä. Tämä yksittäinen piirros onnistui kuitenkin siinä määrin hyvin, että päätin impulsiivisen vision innoittamana ottaa sen mukaan tuotantoon. (Kuva 31, s. 58, vasemmalla, liite 4.) Alkuperäinen tussityö on hyvin värikäs, joten sovittaakseni sen paremmin etukannen kuvituksen väripalettiin, muutin piirroksen mustavalkoiseksi (kuva 31, s. 58, oikealla, liite 4).

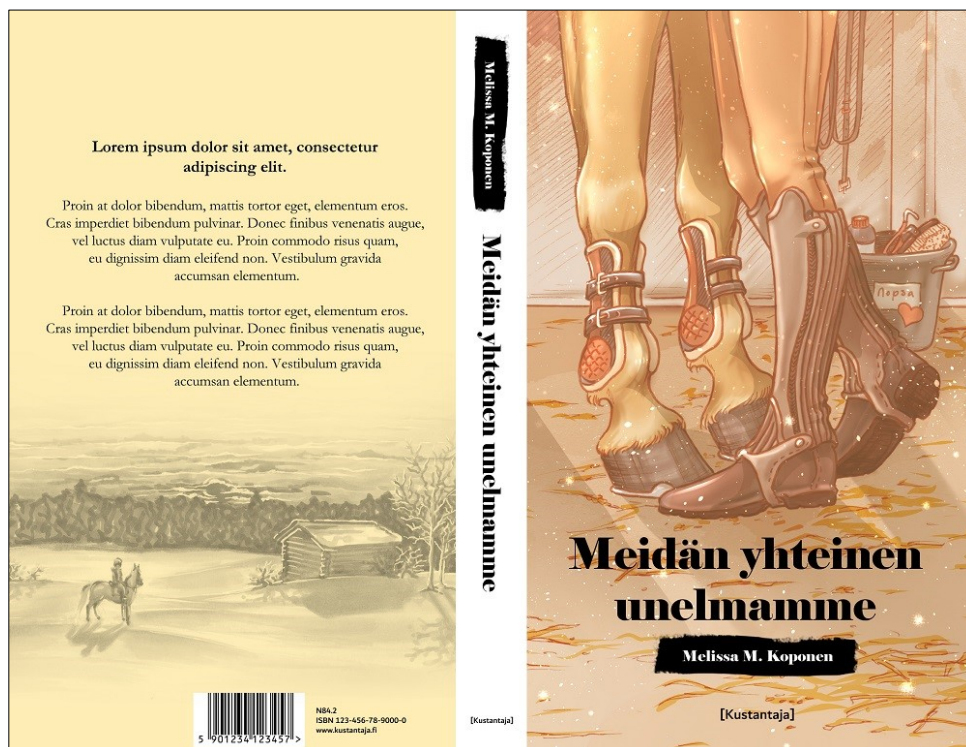
Kuva 31. Tarinan konseptitaidepiirros kirjan takakanteen (Koponen 2022)

Talvisen auringonlaskun maailma on sinänsä kaukana etukansikuvan kesäisyydestä, mutta koska kirjan tarina sijoittuu ajallisesti kahden vuoden matkalle kuvaten kaikkia neljää vuodenaikaa vuorollaan, vastakkaisten vuodenaikojen löytyminen yksistä ja samoista kansista vain edustaa teosta erittäin kuvaavalla tavalla. Tyttö ja hänen hevosensa, säässä kuin säässä yhdessä.

6.4 Valmiit kannet

Lopulta kannen taitto oli viimeistä piirtoa myöten valmis (kuva 32, s. 59, liite 5). Kokonaisuutta hallitsevat niin etu- kuin takakannessa kuvitukset, jonka tukena on niitä mukaileva yksinkertainen väripaletti. Koska kyseessä on moderni kirja menneen ajan omaisesta vivahteestaan huolimatta, halusin alusta alkaen kannen olevan ulkomuodoltaan pelkistetty ja tehokas. Ylimääräisiä krumeluureja en siihen halunnut, jotta piirrokset pääsisivät mahdollisimman hyvin oikeuksiinsa kannen tärkeimpinä osina. Valkoinen kirjanselkä mustilla yksityiskohdilla pistää tehokkaasti esiin hyllystä ja luo mukavaa kontrastia tyyliltään muuten pehmeään ja utuiseen kanteen.

Takakansitekstin erittäin klassinen, pyöreä antiikva sopii tyyliltään yhteen otsakkeen kanssa sitä kevyempänä mutta silti samaa tyyliä edustavana fonttina. Viivakoodin paikka löytyy tasapainoisesti keskelle sommiteltuna heti takakannen kuvituksen alta, jolloin se erottuu helposti muttei vie liikaa huomiota. Pohjan kermanvaalea taustaväri on valittu symboloimaan aurinkoa: lämmin valo on läpikulkeva tekijä paitsi teoksen tarinassa, myös vuodenajoiltaan täysin vastakkaisissa etu- ja takakannen kuvituksissa. Etukannessa sitä edustaa ke-säaamun hoitohetki tallissa, takakannessa puolestaan sydäntalven auringonlasku päivän ratsastusretken päätteeksi.

Kuva 32. Valmis kansitaitto kuvituksineen (Koponen 2022)

Vaikka alkuperäinen tavoitteeni olikin jättää hevosen kuvaaminen pois kansista sen kliseisyyden takia, pitkällinen puntarointi johti minut lopulta samaan ratkaisuun kuin lukuisat graafikot ennen minua. Kompensoin tätä kuitenkin poikkeavin näkökulmin antamalla kannessa arvoa myös muille seikoille kuin

itse eläimelle: etukannen kuvituksessa sitä ovat ihmishahmo ja tallimiljöö lattialla nököttävän hoitotarvikeämpärin ohella, takakannessa puolestaan talvinen, eteläsuomalainen peltomaisema.

Yhdessä kuvitukset ja muu kannen taitto luovat näin ollen kokonaisuuden, joka heijastaa suoraan kirjan tarinaa – kertomusta suomalaisesta nuoresta, joka elää rakastamansa harrastuksen rytmittämää arkea. Voin hyvällä omallatunnolla sanoa, että olen saavuttamaani lopputulokseen tyytyväinen.

7 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUDEN ARVIOINTI

Kriittinen arviointi on tieteellisen tutkimuksen a ja o. Koska tämän opinnäytetyön analyysissa on hyödynnetty kvalitatiivisia tutkimusmetodeja, on ensimmäiseksi syytä lähteä liikkeelle valittujen metodien mahdollisista rakenteellisista heikkouksista pohdittaessa tutkimuksen luotettavuutta, eli validiteettia. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006a.)

Semioottisen kuva-analyysin erottuvana piirteenä on metodin vahva henkilökohtaisuuden taso: kyseessä on yksittäisen yksilön tekemä tulkinta visuaalisesta sisällöstä (Bauters s.a.). Sama ilmiö vaivaa sinänsä koko kvalitatiivisten eli laadullisten metodien haaraa, myös toisena metodinani käyttämään vertailua, sillä suoraviivaisten totuuksien esille saaminen ei ole kvalitatiivisten tutkimuksien lopputulos, kuten ei myöskään tarkoitus – toisin kuin kvantitatiivisissa eli määrällisissä tutkimusmenetelmissä. Kvalitatiiviset metodit ovat siis aina jossain määrin tulkintoja, mutta joiden katsontakanta tutkittavaan aineistoon nähden mahdollistaa uutta, mielenkiintoista tietoa valitun näkökulman ja kontekstinsa ansiosta. (Aaltola & Valli 2010, 19–23.) Näin on myös omassa tutkimuksessani, jossa saadut lopputulokset eli päätelmät koostuvat sekä loogisista, suorista havainnoista että henkilökohtaisista tulkinnoista.

Opinnäytetyössä tutkimani aineisto ja lähteet ovat pääosin kotimaisia, mutta mukana on myös muista länsimaista peräisin olevaa ja englanninkielistä materiaalia, joista jälkimmäistä olisi voinut olla enemmänkin. Lähteinäni on sekä verkkolähteitä että alan kirjallisuutta. Niin lähteiden kuin aineiston osalta ajallista vaihtelua löytyy aina 1980-luvulta viime vuosiin asti. Kuvituksia ja kansisuunnitteluja koskevassa tutkimuksessa käsittelemäni aineisto on kuitenkin

joka tapauksessa rajallinen – ja mitä laajempi otanta, sen luotettavampi analyysi. Tällöinkin yleistyksien tekeminen on tehtävissä vain varsin hienovaraisesti. Ongelman paikkaamiseksi opinnäytetyöni aineistoksi on valittu mahdollisimman monia niin eri julkaisuvuosilta kuin eri maista peräisin olevia teoksia, ja ne kuuluvat useisiin eri nuortenkirjojen genreihin. Se toimii perusteluna sille, että rajallisuudesta huolimatta tutkimus on rakennettu siinä määrin kattavaksi, kuin se tässä mitassa on toteutettavissa – silti täyttäen tutkimuksen tavoitteen 12–15-vuotiaille nuorille kuvittamisen tutkimisesta. Toisin sanoen riittävän syvällinen tutkimusote ja sen johdonmukaisuus vahvistavat tutkimuksen uskottavuutta eli validiteettia. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006a.) Siinä koen onnistuneeni hyvin.

Reliabiliteetin käsitteellä tarkoitetaan puolestaan tutkimuksen ei-sattumanvaraisuutta eli toistettavuutta. Tällä nostetaan esille kysymys siitä, että mikäli tutkimus toteutettaisiin uudelleen samankaltaisissa olosuhteissa ja kontekstissa, vastaisivatko saadut tulokset toisiaan. (Hiltunen 2009, 9–11.) Nuorille kuvittamista on tutkittu yleisesti ottaen varsin paljon, joten samankaltaisia havaintoja kuin tästä tutkimuksesta on saatu, on mahdollista löytää myös muista opinnäytetöistä. Niitä vertailemalla on viimeistään mahdollisuus nähdä laajempia kokonaisuuksia ja arvioida, mikä on kussakin tutkimuksessa enemmän henkilökohtaisen tulkinnan tulosta, mikä puolestaan universaalimpaa.

Opinnäytetöiden tutkivan osion lisäksi sen produktiivisten osioiden huolellinen dokumentointi tukee niiden validiteettia. Työvaiheiden ja suunnitteluprosessin tallentaminen ovat todistusaineistoa, sillä näin myös ulkopuoliset henkilöt voivat tehdä havaintojaan ja analysoida niitä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006b.) Työvaiheiden selostuksessa on perusteluja siitä, miksi mikäkin ratkaisu kuvittamisen ja kansisuunnittelun suhteen on toteutettu sellaisena kuin se nähdään: tulokset eivät ole syntyneet tyhjästä. Näin on tehty myös omassa produktionkuvauksessani.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA YHTEENVETO

Opinnäytetyön päätutkimuskysymykseksi asetui lopulta selkeä ja yksinkertainen lause: *Miten kuvitetaan hevosaiheinen nuortenkirja 12–15-vuotiaille?* Tämän projektin myötä sain oppia, että sinänsä pelkistetyltä vaikuttava kysymys

pitää sisällään yllättävän monta liikkuvaa osaa, sillä se jatkaa ajatusta eteenpäin monella eri tavalla: millaisia ovat nuortenkirjat, saati ne, joissa kerrotaan hevosista? Millainen kohdeyleisö tämän ikäiset nuoret ovat? Entä miten kirjoja yleensäkin kuvitetaan? Näiden kaikkien kysymysten selvittämiseksi sain taustoittaa monia eri asioita, vaikka tässä opinnäytetyössä niistä keskitytäänkin lähinnä vain yleiseen kuvittamiseen nuortenkirjallisuudessa, spesifimmin hevoskirjoissa. Saamani vastaus tutkimuksen pääkysymykseen ei näin ole yksiselitteinen sekään.

On huomattavaa, että genre omalta osaltaan määrittää kuvittamisen tapaa, vaikka kohderyhmä pysyttelisikin samana. Eri aiheiden hienovaraiset, uniikit piirteet halutaan tuoda esille eli niitä halutaan heijastaa näkyvästi melko suoran ilmaisun keinoin. Hevoskirjat ovat nimenomaisesti harrastus- ja elämäntyylikeskeistä kirjallisuutta, joten näissä piirre näkyy erityisen hyvin. Havaitsin, että aiheesta kuin aiheesta, kun kyse on nuortenkirjojen kuvittamisesta, on löydettävä kirjan käsittelemän asian perimmäisin olemus ja sisältö – vaikuttaa se pintapuolisesti kuinka itsestään selvältä tahansa. Esimerkiksi tutkimani jääkiekkoaiheinen *Tähtiketju*-sarja todisti hevoskirjojen ohella, että harrastuksen ydin on toki jääkiekko itse varusteineen ja vaatteineen, mutta jokainen laji on aina myös jotain enemmän. Jääkiekossa sitä on yhteispeli ja toiminta, vauhti ja kiihko – hevosissa puolestaan yhteys harrastuksen keskiössä olevaan elämään. Näiden hyvin olennaisten, sinänsä abstraktien piirteiden kuvaaminen aihepiirin visuaalisesti tunnistettavien seikkojen kanssa on tärkeää, jotta kuvituksesta tulee elävä, hengittävä osa kirjan tarinaa, joka vetoaa nuoriin lukijoihin. Sama pätee ihmissuhteita ja arkea sekä fantasiaa ja sci-fiä koskeviin teoksiin: tarinan perimmäisen olemuksen hahmottamiseen, jota toteutetaan näiden itsestään selvien seikkojen – esimerkiksi ratsastuskypärien, saappaiden ja jääkiekkomailojen – kanssa hienon kokonaisuuden aikaansaamiseksi.

Näin sain tutkimuksen päätteeksi hyvän kuvan opinnäytetyön kahden alakysymyksen esittämistä ongelmista: *Millaisia ovat nuortenkirjojen kuvitukset ja kansisuunnittelu?* sekä: *Mistä hevoskirjojen genren visuaalisuus rakentuu?* Sain todeta, että genrestä riippumatta nuorille kuvitetaan eloisasti ja luonteikkaasti. Parhaimmillaan hyvin persoonallinen, näyttävä kuvitus mutta myös vakavasti otettavuus yhdistyvät ikäryhmälle suunnatuissa kirjakansissa ja kuvi-

tuksissa. Kuten mainittua, hevoskirjat kuuluvat havaintojeni mukaan paitsi aiheeltaan, myös visuaalisuudeltaan nimenomaisesti harrastuskirjojen joukkoon, oli teoksien tarkempi alalaji – esimerkiksi fantasia tai arjen seikkailu – mikä vain. Nämä hienovaraisemmat sävyt on toteutettu nuortenkirjoissa usein pinta-puolisemmin vihjein ja lisäyksin, kuten värien käytöllä ja kiinnostavien pienten yksityiskohtien lisäämisellä. Siksi sanoisin, että nuorille kuvittamisessa tarinan ydin ja sen ymmärtäminen olisi tärkeintä, sillä siten vaikuttaisi pääsevän parhaimmalla lopputuloksella aina nuorten lukijoiden sydämiin asti.

9 POHDINTA

Sain yllättyä siitä, miten monesta palasta kirjan kuvittaminen ja kansisuunnittelu lopulta koostuvat. Yksinkertaisena se ei näyttäytynyt missään vaiheessa, mutta niin sanotun näkymättömän suunnittelutyön määrä oli suurempi kuin oletin. Olen pitänyt hevosista koko elämäni ja siten tiedän harrastuksesta jonkin verran, mutta lajin systemaattinen kuvaaminen vaati siitä huolimatta runsaasti pienten yksityiskohtien tarkisteluja: satulan ja suitsien monituisten hihnojen kuvaaminen oikeaoppisesti ei ole välttämättä yksinkertaista. Luonnosvaiheissa syntyi helposti inhimillisiä yksityiskohtien virheitä – asioita, joita moni ei ehkä huomaisi, mutta harrastajat näkisivät heti. Faktojen paikkansapitävyyttä koskevan kunnianhimon ansiosta sain kiskottua itsestäni yllättävän paljon päättäväisyyttä – vahvaa halua tehdä asiat kunnolla ja oikein.

Koska kuvitettava teos on myös itse kirjoittamani ja sen hahmot alusta alkaen oman suunnitteluni tuotosta, jonkinlainen kuva heistä piirtyi selkeänä mielessä jo paljon ennen kuvitusprojektin aloittamista. Moni seikka, ei vain hahmosuunnittelu, oli käytännössä jo puolittain tehty ennen luonnoksien ja muiden visuaalisten ohjeiden laatimista. On kuitenkin aina eri nähdä jokin asia mielessään kuin ikuistaa se paperille: eri hahmojen luonteet ja miljöön ja maailman olemus, energia, on ajatuksien muodossa aina kirkas ja selkeä. Mutta miten sen saa toteutettua kuvituksissa? Opinnäytetyön taustatutkimus ja kvalitatiivinen analyysi auttoivat minua ajoittaisesta suuresta hankaluudestaan huolimatta paljon, sillä niiden avulla kuvituksien suunnittelua koskevat alitajuiset havainnot saivat ikään kuin nimen, eli selkeästi ymmärrettävissä olevan ja hyödynnettävän muodon. Minulla on luovan työn tekijänä vahva taipumus hajanaisuuteen, projektin punaisen langan kadottamiseen, mutta nuortenkirjojen analyysi

ja kirjan käsittelemän aiheen sekä sen kohderyhmän tietoinen purkaminen osiin auttoi pitämään pakettia kasassa. Tästä huolimatta kannoin ajoittain huolta siitä, että tekemäni havainnot alkaisivat rajoittaa luomistyötäni ja ilmaisuani. Havaitsin kuitenkin, että kyseessä on oman epävarmuuden luomaa kuvitelmaa tilanteessa, jossa ei vielä ole täysin varma, mitä on lähdössä toteuttamaan. Tunne hälveni hitaasti työn etenemisen myötä.

Nuortenkirjojen kuvittamisen maailma osoitti myös olevansa selvästi suurempi kuin ennalta osasin ajatella: valmiiksi asetettuja, tiukkoja rajoja kuvittajalle ei juuri ole, mutta tutkimuksen myötä selvinnyt tärkeys pitää kiinni aiheen perusolemuksesta antoi minulle paljon itseluottamusta työstää kuvitusprojektia eteenpäin. Aiemmin takerruin ajatuksissani liikaa vain piirrosten estetiikkaa koskeviin kysymyksiin, keskittymättä lähes lainkaan kuvattavan aiheen ”sieluun”, ydinolemuksen, mikä johti suureen epäonnistumisen pelkoon. Oivaluksen syvällinen ymmärtäminen vei yksinkertaisuudestaan huolimatta paljon aikaa, mutta viimein sisäistin, mitä tahdon kuvittaa ja miten.

Koska kyseessä on hevosaiheinen nuortenkirja, tarinan hevoshahmojen kuvaamista olisi voinut sisältyä näihin kolmeen opinnäytetyöhön valikoituneeseen kuvitukseen enemmän. Mikään suunnitteluvaiheista ei kuitenkaan ole ollut turha, sillä valmiissa kirjassa koko sivun kokoisia luvunaloituskuvituksia tulee olemaan noin kahdeksan. Näissä myöhemmin valmistuvissa piirroksissa hevos- ja ihmishahmojen esiintyminen tulee siten jatkumaan. Sitä paitsi näiden kolmen kuvituskuvan myötä on todistettavissa, että nuorten harrastajien hevosentuoksuista arkea on todellakin mahdollista kuvata myös muulla tavoin kuin ikuistamalla heidät ratsujensa selkään tai kärrynpenkille. Hevosharrastus on paljon muuta: se on tekemistä, asennetta, oman intohimon elämistä. Tallimiljööön ja suomalaisen luonnon ja kodin kuvaus ovat tärkeitä sivuseikkoja onnistuneen kokonaisuuden, vakuuttavan tarinan illuusion, ikuistamiseksi.

Kansien hillitty ja pehmeä yleisolemus lomittuu yhteen sisäsivujen piirrosten kanssa tavalla, johon olen tyytyväinen. Tavoitteena oli luoda ”kurkistus tarinan maailmaan”, ja siinä kansikuvitus toimii suunnitelmieni mukaisesti. Vaikka tavoittelin kannessa hevosaiheista kuvituskuvaa ilman eläimen itsensä kuvamista, päädyin piirtämään siihen hevosen etujalat vieressä seisovan päähän-

kilön rinnalle. Alkuperäinen tavoite ei siten täytynyt, mutta haluni kuvata jotakin erilaista ja silti harrastukselle perustavanlaatuista onnistui – poikkeava kuvakulma ja hieman harvemmin nuortenkirjoissa koettu tunnelma ilman vauhtia, toimintaa tai seikkailua. Vain ihmisen ja hevosen välinen yhteinen hetki ennen päivän ratsastukselle lähtöä, tallin heinäpölyn leijaillessa ulkoa heijastuvan auringonvalon editse. Hienosäätö kuvituksien väreissä on kuitenkin yhä mahdollinen, joten absoluuttista lopullista ulkomuotoa tässä opinnäytetyössä esitellyissä kuvituksissa ei välttämättä nähdä. Lopputulema jää siten vielä lähitulevaisuudessa nähtäväksi.

LÄHTEET

- Aaltola, J. & Valli, R. (Toim.) 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 3. uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Anttila, P. 2000. Tutkimisen taito ja tiedon hankinta. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://metodix.fi/2014/05/17/anttila-pirkko-tutkimisen-taito-ja-tiedon-hankinta/> [viitattu: 1.3.2022].
- Autio, T. 2019. Kuntataiteilija puhuu lukemisen puolesta. *Reimari*. Verkkolehti. Saatavissa: <https://www.reimari.fi/2019/10/15/kuntataiteilija-puhuu-lukemisen-puolesta/> [viitattu: 10.2.2022].
- Bauters, M. s.a. Semioottinen analyysi. Tietoarkisto. WWW-sivu. Saatavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvaliteoreettiset-viitekehukset/semioottinen-analyysi/> [viitattu: 1.3.2022].
- Graafinen. 2015. Kuvitus. WWW-sivu. Saatavissa: <https://www.graafinen.com/suunnittelu/kuvitus/kuvitus/> [viitattu: 12.2.2022].
- Hatva, A. 1993. Kuvittaminen. Hämeenlinna: Karisto.
- Hiltunen, L. 2009. Validiteetti ja reliabiliteetti. Jyväskylän yliopisto. PDF-dokumentti. Saatavissa: http://www.mit.jyu.fi/ope/kurssit/Graduryhma/PDFt/validius_ja_reliabiliteetti.pdf [viitattu: 5.3.2022].
- Heikkilä-Halttunen, P. & Rättyä, K. (toim.) 2003. Nuori kirjan peilissä: nuortenromani 2000-luvun taitteessa. Helsinki: Hakapaino.
- Heilala, K. 2005. Hevoskirja evästää kasvamista. *Kaleva*. Verkkolehti. Saatavissa: <https://www.kaleva.fi/hevoskirja-evastaa-kasvamista/211172> [viitattu: 10.2.2022].
- Heilala, K. 2006. Prinsessan paino: kirjoituksia lasten- ja nuorten kulttuurista. Helsinki: Cultura.
- Heller, S. & Chwast, S. 2008. Illustration. A visual history. New York: Abrams Books.
- Juhila, K. s.a. Laadullinen tutkimus ja teoria. Tietoarkisto. WWW-sivu. Saatavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/laadullinen-tutkimus-ja-teoria/> [viitattu: 2.3.2022].
- Järvien Kisko s.a. Salon kaupunki. WWW-sivu. Saatavissa: <https://salo.fi/muuttajalle/kylat-ja-alueet/kisko/> [viitattu 7.3.2022].
- Kar, S. 2019. What is Character Design & How Character Designers Create Them? WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://homesthetics.net/character-design/> [viitattu: 7.3.2022].
- Karasma, K. & Suvilehto, P. 2014. Ihmejuttuja ja tavattomia tarinoita: lasten- ja nuorten kirjallisuuden maailma. Helsinki: Avain.

Karjalainen, P. 2018. Kirjailija uskoo heppakirjojen suosion johtuvan ratsastusinnostasta – Kokosimme yhteen lukuvinkkejä tallikaipuuta helpottamaan. *Satakunnan Kansa*. Verkkolehti. Saatavissa: <https://www.satakunnan-kansa.fi/kulttuuri/art-2000007090432.html> [viitattu: 10.2.2022].

Korolainen, T. (toim.) 2001. Kirjaseikkailu. Lasten- ja nuortenkirjallisuuden opas. Hämeenlinna: Karisto.

Laukka, M. 2003. Tavaton kiire: Deadline: 125 vuotta suomalaisen kirjan kuvitusta. Helsinki: WSOY.

Lukukeskus s.a. 5 faktaa lasten ja nuorten lukemisesta. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://lukukeskus.fi/5-faktaa-lukemisesta/> [viitattu 14.3.2022].

Lyytinen, P., Korkiakangas, M. & Lyytinen, H. (toim.) 1995. Näkökulmia kehityopsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. 1.–6. painos. Helsinki: WSOY.

MLL s.a. Lapsen kasvu ja kehitys 12–15 v. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/12-15-v/> [viitattu: 7.3.2022].

Perniön kirkonkylä s.a. Salon kaupunki. WWW-sivu. Saatavissa: <https://salo.fi/muuttajalle/kylat-ja-alueet/pernion-kirkonkyla/> [viitattu 7.3.2022].

Riikonen, M. 2020. Hevostytöt. Mikä saa ihmisen raahautumaan tallille vuodesta toiseen? Helsinki: Art House.

Routio, P. 2007. Vertailu. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://www2.uiah.fi/projects/metodi/072.htm> [viitattu: 2.3.2022].

Saaranen-Kauppinen, A & Puusniekka, A. 2006a. Validiteetti. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarasto. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_3_1.html [viitattu: 5.3.2022].

Saaranen-Kauppinen, A & Puusniekka, A. 2006b. Reliabiliteetti. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarasto. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_3_2.html [viitattu 5.3.2022].

Seppänen, J. 2005. Visuaalinen kulttuuri. teoriaa ja metodeja mediakuvan tulkitsijalle. E-kirja. Tampere: Vastapaino. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/Record/kaakkuri.225401>

Sukupuolen moninaisuus ja lapset. 2019. Setan julkaisut. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.dropbox.com/s/pina1x952cjbamu/Opas_varhaiskasvattajille2019.pdf?dl=0 [viitattu: 10.2.2022].

Suomen Ratsastajainliitto s.a. Ratsastuksen tunnuslukuja. WWW-sivu. <https://www.ratsastus.fi/srl/ratsastuksen-tunnuslukuja/> [viitattu: 10.2.2022].

Ylimartimo, S. 2012. Kuviteltua - kuvitettua: pohdintoja fantasian ja muun fiktion kuvittamisesta. Rovaniemi: Lapland University Press.

Wiedemann, J. 2005. Illustration now! Köln: Taschen.

Zeegen, L. & Roberts, C. 2014. Fifty Years of Illustration. Lontoo: Laurence King cop.

KUVALUETTELO

Kuva 1. Opinnäytetyön käsitekartta. Koponen, M. 2022.

Kuva 2. Opinnäytetyön viitekehys. Koponen, M. 2022.

Kuva 3. Kaksi Laura-sarjan teosta, vasemmalla Laura kielikurssilla vuodelta 2001 ja oikealla Laura sydän syrjällään vuodelta 2003. Koponen, M. 2022.

Kuva 4. Tähtiketju-sarjan kolme viimeisintä osaa vuosilta 2020, 2021 ja 2022. Suomalainen Kirjakauppa s.a. Saatavissa: <https://www.suomalainen.com/> [viitattu 1.3.2022].

Kuva 5. Vasemmalla Mopoautolla mun prinssini saapuu ja oikealla Filigraanityttö. Suomalainen Kirjakauppa s.a. Saatavissa: <https://www.suomalainen.com/> [viitattu 1.3.2022].

Kuva 6. Harry Potter-sarjan kolmen ensimmäisen osan kannet vuosilta 1998–2000. Risingshadow s.a. Saatavissa: <https://www.risingshadow.fi/> [viitattu 1.3.2022].

Kuva 7. Harry Potter-sarjan kolmen ensimmäisen osan uudet kannet vuodelta 2020. Suomalainen Kirjakauppa s.a. Saatavissa: <https://www.suomalainen.com/> [viitattu 1.3.2022].

Kuva 8. Vasemmalla Zone 5-sarjan toinen osa Majakan puolesta, keskellä ja oikealla sen sisäkuvituksia. Koponen, M. 2022.

Kuva 9. Darren Shan-kirjasarjan kolme ensimmäistä osaa. Koponen, M. 2022.

Kuva 10. Vasemmalla Nummelan Ponitalli-sarjan teos vuodelta 1980, keskellä vuodelta 1999 ja oikealla vuodelta 2016. Koponen, M. 2022.

Kuva 11. Eppu tulee taloon-kirjan kansi ja sisäkuvituksia. Koponen, M. 2022.

Kuva 12. Aino-trilogian toisen osan kansi ja sisäkuvituksia. Koponen, M. 2022.

Kuva 13. Vasemmalla Päivi Lukkarila ja Emilia Mäkinen: En ikinä luovuta, oikealla Marika Riikonen: Ravilikat. Suomalainen Kirjakauppa s.a. Saatavissa: <https://www.suomalainen.com/> [viitattu 1.3.2022].

Kuva 14. Ensimmäinen Sielunratsastajat-trilogia. Tammi s.a. Saatavissa: <https://www.tammi.fi/> [viitattu 1.3.2022].

Kuva 15. Vasemmalla Patrick Morganin kuvitus Selfridgesille ja oikealla Jason "Jacey" Cookin kansi Computer Arts -lehdelle. Teoksessa: Wiedemann, J. 2005. Illustration Now! Köln: Taschen.

Kuva 16. Mutkittelevaa tietä eteläisessä Salossa. VisitSalo 2021. Saatavissa: <https://kohteet.visitsalo.fi/salon-idylliset-kylat-autolla/> [viitattu 5.3.2022].

Kuva 17. Luonnoksia tarinan miljööstä. Koponen, M. 2022.

Kuva 18. Luonnoksia tarinan päähenkilöstä. Koponen, M. 2022.

Kuva 19. Luonnoksia päähenkilön parhaasta ystävästä. Koponen, M. 2022.

Kuva 20. Luonnoksia päähenkilön omasta hevosesta. Koponen, M. 2022.

Kuva 21. Luonnoksia tarinan muista hevosista. Koponen, M. 2022.

Kuva 22. Luonnokset kolmeen sisäkuvitukseen. Koponen, M. 2022.

Kuva 23. Sisäkuvituksien välivaiheita rajauksien ja värikokeilujen kanssa. Koponen, M. 2022.

Kuva 24. Sisäkuvituksien väritysteknisiä kokeiluja. Koponen, M. 2022.

Kuva 25. Valmiit kolme sisäkuvitusta. Koponen, M. 2022.

Kuva 26. Vaihtoehtoja kannen väripalettiin. Koponen, M. 2022.

Kuva 27. Joitain idealuonnoksia kansikuvitukseen. Koponen, M. 2022.

Kuva 28. Valittu kansikuvituserä ja värikokeiluja. Koponen, M. 2022.

Kuva 29. Vasemmalla valitun kansikuvituksen välivaihe, oikealla kuvitus valmiina. Koponen, M. 2022.

Kuva 30. Kannen typografiakokeiluja. Koponen, M. 2022.

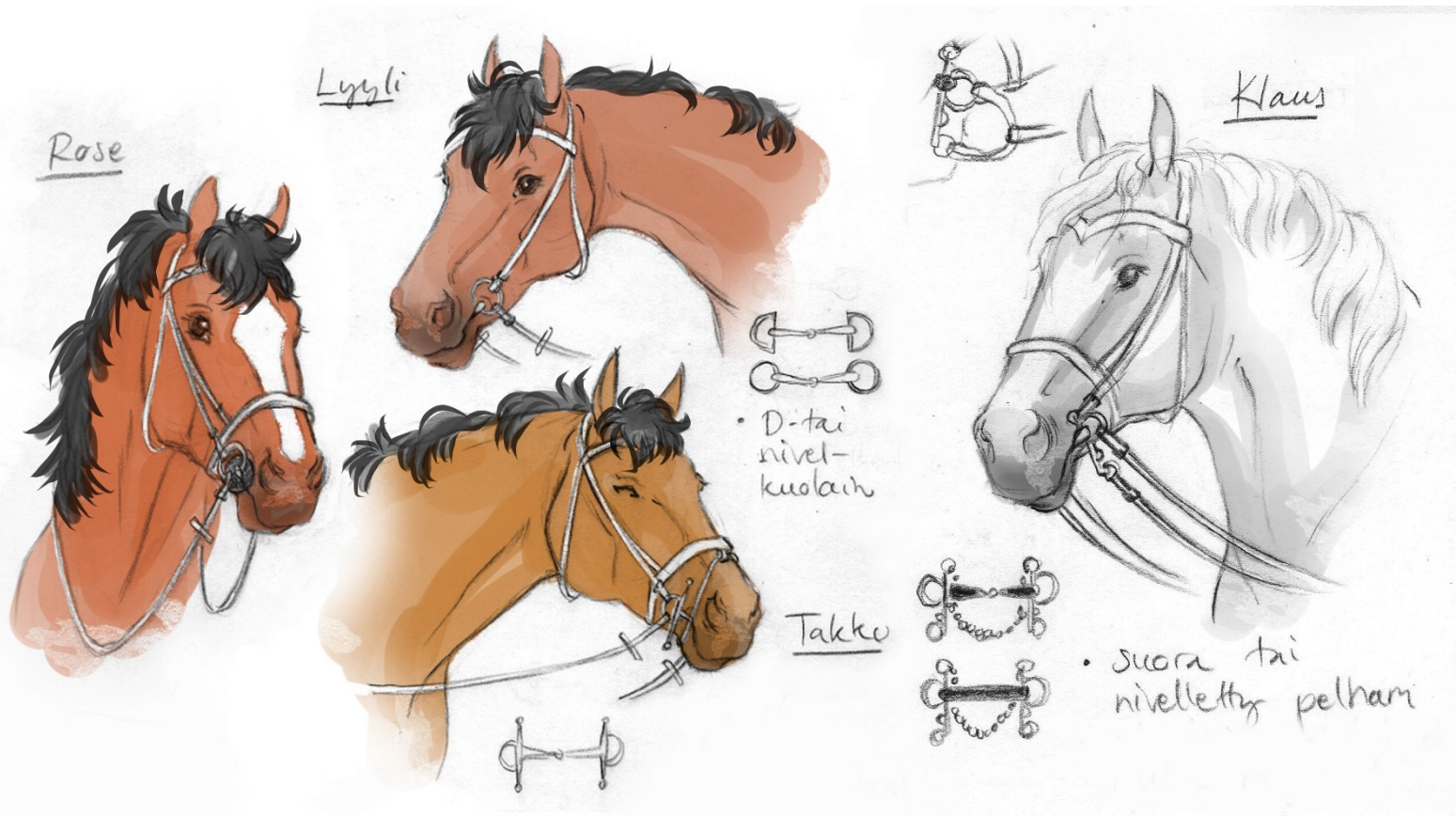
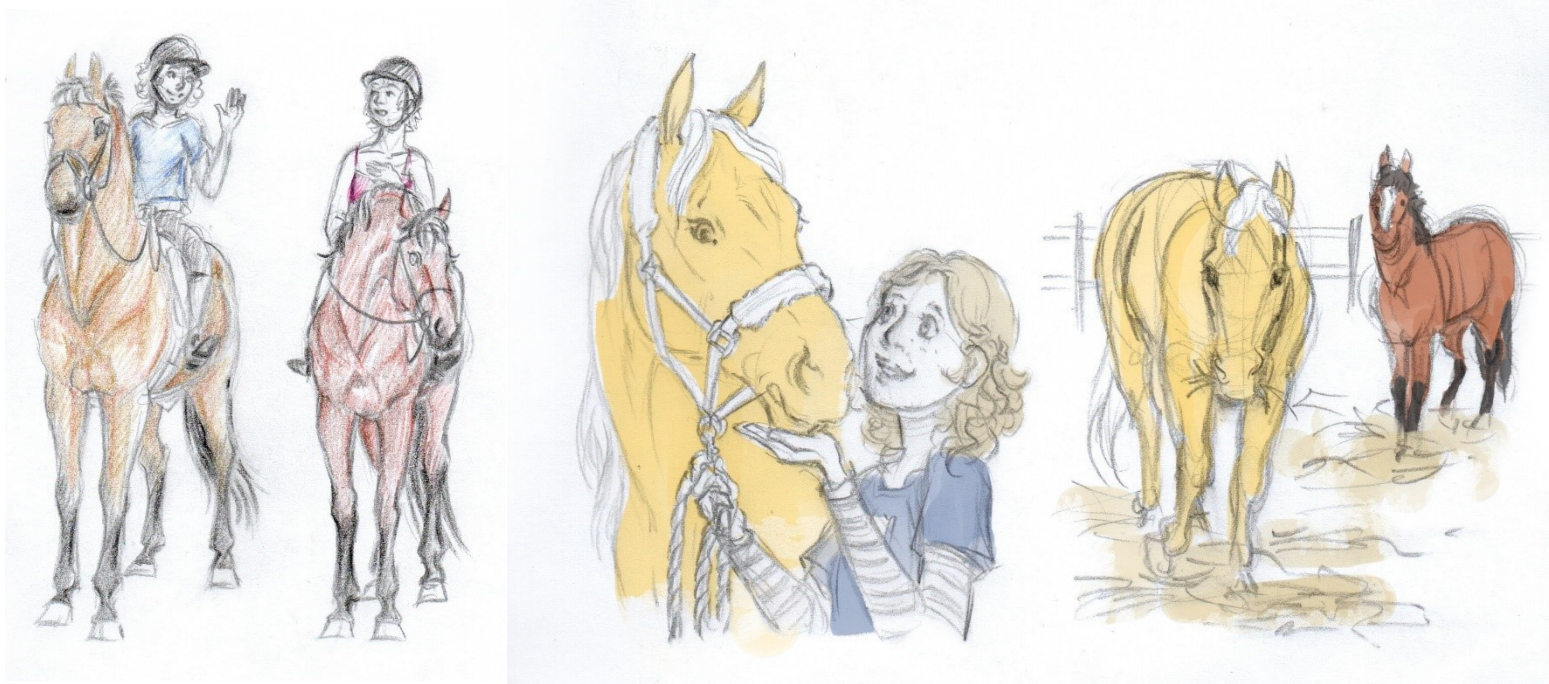
Kuva 31. Tarinan konseptitaidepiirros kirjan takakanteen. Koponen, M. 2022.

Kuva 32. Valmis kansitaitto kuvituksineen. Koponen, M. 2022.

Miljö- ja hahmoluonnokset:
Hevoset

Liite 1/2

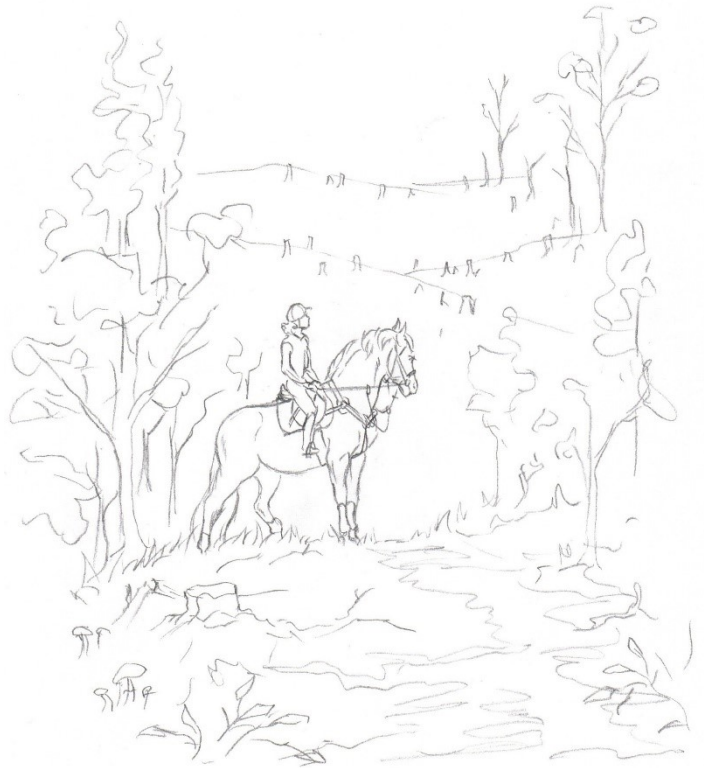

Miljö- ja hahmoluonnokset:
Talli ja pihapiiri

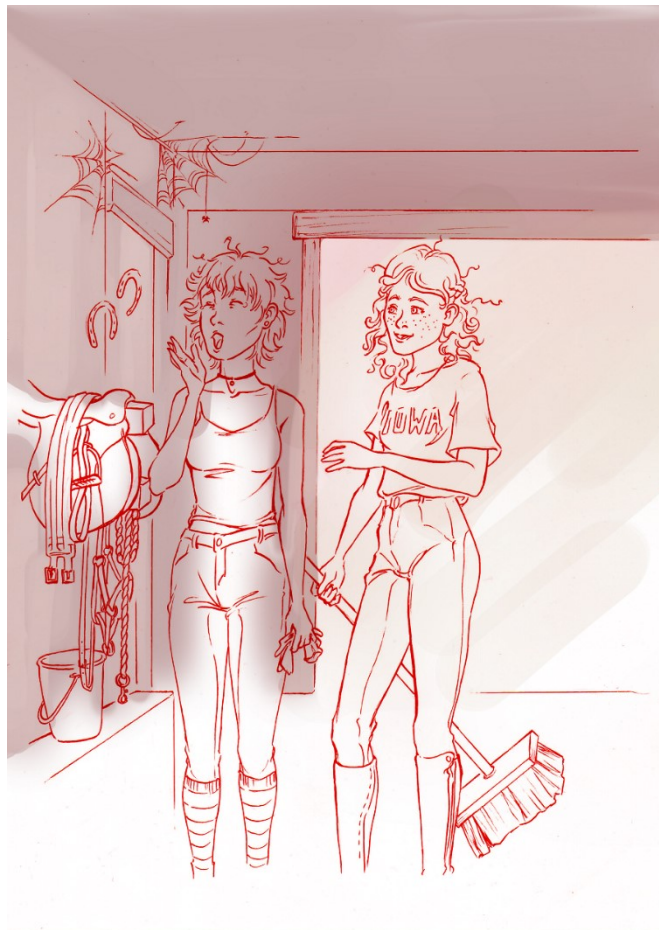
Liite 1/3

Kuvituksen välivaiheita:
Värikokeiluja

Liite 2/2

Valmiit kuvitukset:
Syksykuva

Liite 3/2

Kansikuvituksen välivaiheita:
Värikokeiluja

Liite 4/1

Kansikuvituksen välivaiheita:
Keskeneräinen kuvitus etukanteen

Liite 4/2

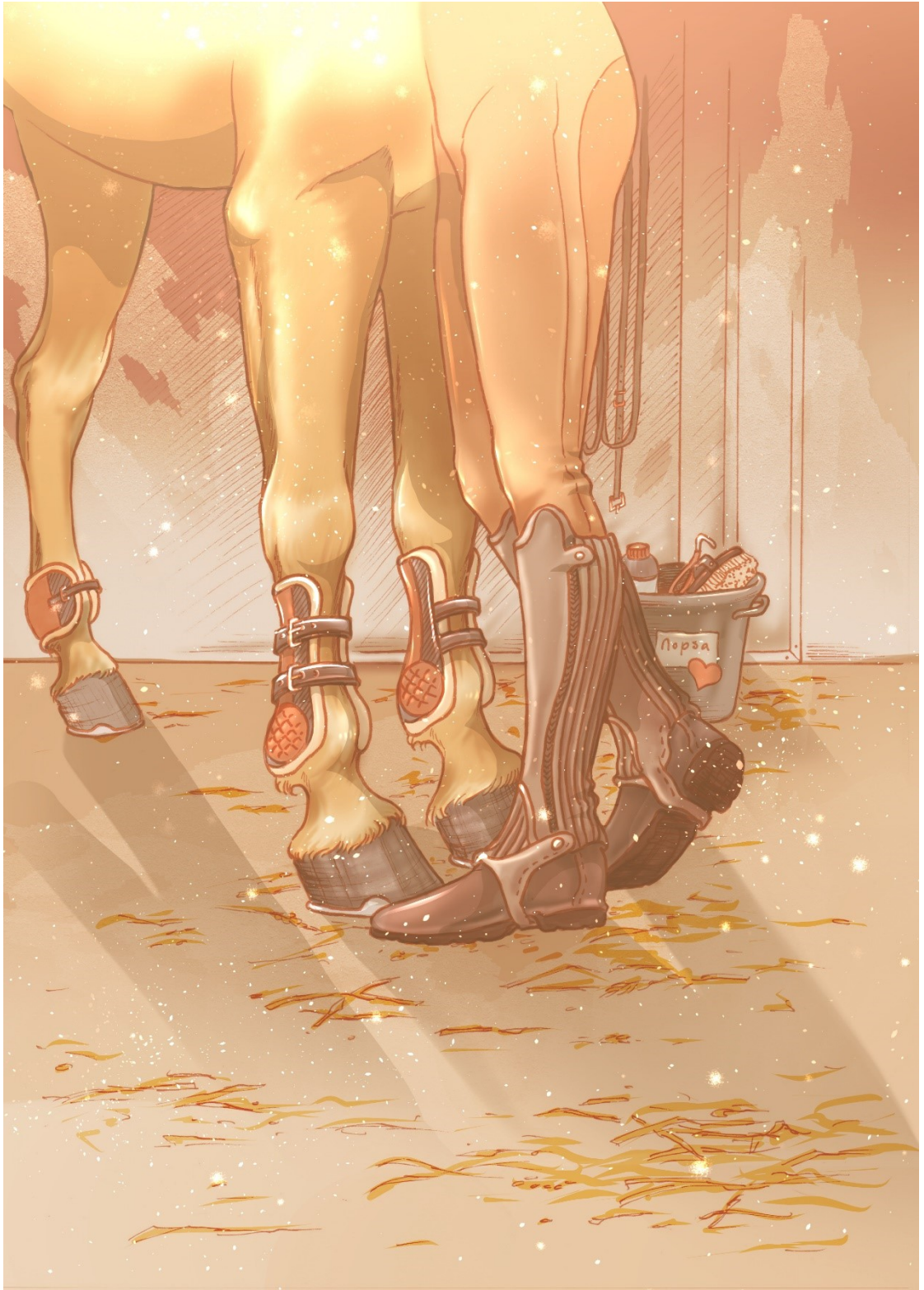
Kansikuvituksen välivaiheita:
Konseptitaidekuva takakanteen

Liite 4/3

Valmis kirjan kansi:
Viimeistely etukannen kuvitus

Liite 5/1

Valmis kirjan kansi:
Taitto

Liite 5/2

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur
adipiscing elit.

Proin at dolor bibendum, mattis tortor eget, elementum eros.
Cras imperdiet bibendum pulvinar. Donec finibus venenatis augue,
vel luctus diam vulputate eu. Proin commodo risus quam,
eu dignissim diam eleifend non. Vestibulum gravida
accumsan elementum.

Proin at dolor bibendum, mattis tortor eget, elementum eros.
Cras imperdiet bibendum pulvinar. Donec finibus venenatis augue,
vel luctus diam vulputate eu. Proin commodo risus quam,
eu dignissim diam eleifend non. Vestibulum gravida
accumsan elementum.

N84.2
ISBN 123-456-78-9000-0
www.kustantaja.fi

Melissa M. Koponen

Meidän yhteinen unelmamme

[Kustantaja]

Meidän yhteinen
unelmamme

Melissa M. Koponen

[Kustantaja]

Valmis kirjan kansi:
Kansien mock-up

Liite 5/3

